

Přítomnost

ROČNÍK IX

V PRAZE 12. ŘÍJNA 1932

ZA KČ 2.—

Z historické perspektivy

F. PEROUTKA

Tragedie výkonnosti

Poučení mládeži z Goetha

HUGO SIEBENSCHN

Sovětské hádanky a odpovědi

N. MELNIKOVÁ-PAPOUŠKOVÁ

Hovory s nakladateli

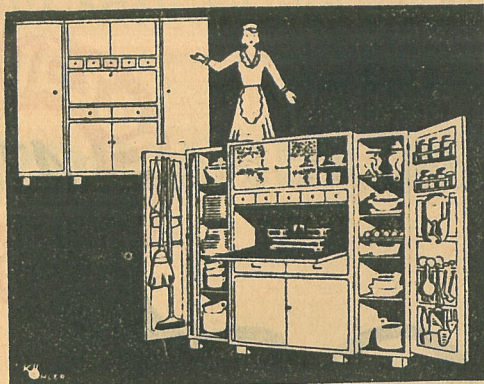
(AVENTINUM)

Auto předsedy sněmovny

Ne předseda, nýbrž místopředsedové — Politika nestojí o odborníky

Kdo klamal — Trochu pozdě, ale přece? — Překročený rozpočet

Armádní záhada — Pracující manželky

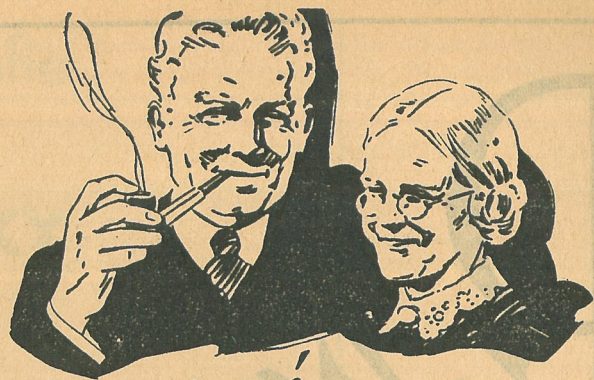
**MNOHO KILO-
METRŮ ZA ROK**

proběhala kdysi hospodyňka ve své kuchyni. Naše americká kredenc „KOH-I-NOR“ učinila tomu konec. Není třeba běhat a hledat, všechno kuchyňské nářadí jest stále po ruce a kredenc jest vždy v nejlepším pořádku. Jest to **SKUHERSKÉHO nábytek**, proto jest tak solidní, levná a lze ji zaplatit v pohodlných splátkách. Více Vám o tom poví náš ceník (6 Kč, dobírkou 10) se 100 obrázky. Aneb nás laskavě navštivte, jistě se Vám to vyplatí!

SKUHERSKÝ

TOVÁRNÝ NÁBYTKU HRADEC KRÁL. č. 47
Bohaté zásob. vzork. sklady: PRAHA
Václavské náměstí 7, proti Bafovi

Spokojené stáří

vyžaduje lehké, vydatné stravy.
Starý a slabý žaludek nesnese
těžko záživné tuky. Proto

ber vždy

C.T. 8-32

VYDATNÝ, ČISTÝ ROSTLINNÝ TUK

Inserujte v PŘÍTOMNOSTI

Odborný ženský lékař Dr. Vepřovský,
Praha II., Václavské n. 67. Ord. od 2—5. Telefon č. 268-86.

Půjčovna knih „MÍR“ Praha II, Vladislavova 2. Palác Báňské a hutní

NEJNOVĚJŠÍ ČESKÁ LITERATURA, JAKOŽ I NĚMECKÁ,
ANGLICKÁ A FRANCOUZSKÁ

MODERNÍ

ČALOUNICTVÍ A DEKORATÉRSTVÍ

Ed. Třebín, Smíchov, Komenského 34 - Tel. 46106

Klubovky, veškerá moderní křesla, anglické pohovky, záclony,
rolety v nejvкусnějším provedení.

Konkurenční ceny! Vzorová obsluha! Dlouholetá
tu- i cizozemská praxe.

Kdy byl položen psychologický základ k nadvládě
politických stran?

Jak vznikla socialistická rada?

Kdo zradikalisoval národní socialisty?

Na tyto otázky a mnoho jiných odpovídá Ferdinand Peroutka
v prvním sešitu svého epochálního díla

Budování státu

které začíná právě
vycházejí v sešitech
v nakladatelství fy:

FR. BOROVI, PRAHA, Národní tř. 18

U všech knihkupců!

OBSAH 40. ČÍSLA PŘÍTOMNOSTI: HUBERT RIPKA: Neumíme vládnout. — Dr. J. ČIPERA: Co pobuřuje zaměstnance. — W. LUSTIG a O. RÁDL: Prodaná. — HUGO SIEBENSCHNEIN: Poučení mládeži z Goetha. — MIRKO OČADLÍK: Psychologická úvaha o posluchači radia. — KAREL POLÁČEK: Před použitím, po použití. — J. E. ŠROM: Cesta do Moskvy v létě 1932. — Mezinárodní zdvořilost. — Okaté poučení. — Vedlejší zaměstnání. — Rieger. — Detaily o kartelech.

Přítomnost

za redakci
odpovídá **Ferd. Peroutka**

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BOROVI V PRAZE II., NÁRODNÍ TRÍDA 18

Telefon číslo 390-51 až 54 — Účet poštovní spořitelny číslo 35.622

PŘEDPLATNĚ NA ROK Kč 100.—, NA PŮL ROKU Kč 50.—,

NA ČTVRT ROKU Kč 25.—, JEDNOTLIVÁ ČÍSLA Kč 2.—

Uživatní nov. známek povoleno řed. pošt a tel. v Praze č. 13301-24-VI z 10/1 1924

TISKEM KNIHTISKÁRNÝ ORBIS, PRAHA XII., FOCHOVA TRÍDA 62

Z historické perspektivy

Někdy je člověk buď tak pohodlný nebo tak podlehně záchvatu moudrosti, že se mu nechce uvažovat o aktuálních požadavcích světa. Z denního ruchu slyší znít krok historie, a je tím tak zaujat, že nedbá ani o to, co říkají politické strany, ani o právě aktuální stanovisko ministra zahraničí.

Musíte dovolit i žurnalistovi, který nerad prorokuje, aby jednou v takové náladě napsal článek. Dostí se napodělkujeme na roli denních požadavků — je osvěžující dotknouti se požadavků historie. Sepíši program, o kterém upřímně přiznám, že nevím, jak jej uskutečnit pro obtíže, že všichni vězí v nějaké jámě. Zde je jáma československá, tam německá, onde francouzská, jinde polská, maďarská, anglická. Každý si pokládá za čest vězeti co nejhrouběji ve své jámě.

Existuje však také jakási historická perspektiva. Pravda, které znavení lidé a přivázaní na kolík okamžiku nejsou schopni porozumět. Přece je však nutno pěstovati i tuto pravdu.

Otázce odzbrojení nevede se o nic lépe než otázce věčného blaženství. Od konce války nebylo ještě tak málo naděje na skutečné odzbrojení jako nyní. Pošice míru nikdy nebyla prvotřídní, ale teď prodělává skutečný úpadek. Právě lze čísti, že Japonsko ztrojnásobuje svůj vojenský rozpočet — to je taková příprava na odzbrojovací konferenci, jako kdyby na sjezd abstinentů vezli sud rumu. A není ani možno to vydávat za asiatictví, protože evropské a americké zbrojení také roste, jako kdyby byla vypsána světová cena na nejlépe vyzbrojeného vojáka. A ačkoliv to ještě není možno čísti v našich novinách, které s tím faktem zacházejí opatrně, také Československo se chystá zvýšit vojenský rozpočet o několik desítek milionů. Poněvadž tak činí v době, kdy všechna ostatní vydání podrobuje mučení zmenšování, a poněvadž vláda bude mít odvahu žádat zvýšení nákladů na vojsko v téměř rozpočtu, ve kterém bude žádat snížení životní úrovně státních zaměstnanců, ukazuje to buď na zatemnění mysli našich vládců nebo na naprostý jejich pesimismus vzhledem k mezinárodní situaci. Dalo by se o tom ledacos říci, mezi jiným vyslovit názor, že taková vláda by se měla neprodleně klidit se svých míst, činí-li tak bez nejvyšší nutnosti před svým svědomím. Ale potlačme tyto poznámky a přijímejme to zatím jako chmurný příznak doby. Pravděpodobně pokládá vláda za nezbytné výtí s vlky.

Zřejmá dekadence nadějí na odzbrojení zakládá se na tom, že r. 1932 žádný stát nemá pocitu bezpečí. Bylo možno pozorovat na posledním interviewu presidenta Masaryka, že váhá zcela zhanobit pojem války, ačkoliv je to jistě pojem o nic příjemnější než cholera. Práví, že válka není zlo největší. Proč by tak mluvil, kdyby neměl podezření, že možná bude třeba tomuto státu se bránit? Protože je dosti pesimistický, aby počítal s touto možností, nechce, aby lidé

tohoto státu šli do války obranné s dojmem, že upadají do nesmyslného zla. I tento Masarykův interview je symptomem, že tato generace nemá štěstí, narodivši se nepochybně o padesát let dříve, než bude na světě bezpečno.

Které jsou hlavní prameny dojmu válečného nebezpečí?

Na prvním místě zajisté třeba uvést vývoj, který prodělává Německo. Je to vývoj krajně nepříjemný pro Evropu vůbec a pro sousedy zvláště. Představa války zase vzbuzuje v Německu nadšení. Co je možno dělat s tímto národem, který zase, jako před lety, působí dojmem bojovnosti? Buď svěřit věci božným náhodám a milosrdenství, nebo bohu války a stupňovat zbrojení, nebo rozumu a pokusit se o dohodu. Nebude-li německá otázka řešena, zdají se býti meziplanetární lety méně nesnadnou aférou než odzbrojení. Nelze uvažovat o míru a neuvažovat při tom o Německu.

Co chce Německo od Evropy? Ačkoliv jeho požadavky vztahují se k různým věcem, v podstatě zakládají se na stejném psychologickém motivu: nechce už stát před tváří světa jako poražený ve válce. Zdá se být absurdní, že nyní Němci nelitují ničeho tak silně jako toho, že není jim dovoleno jako jiným vyhazovat miliardy na zbrojení, a že hoří touhou, aby mohli také tímto způsobem plýtvat penězi, jichž mají ještě méně než státy ostatní. Bylo by možno domnívat se, že Němci jsou šťastni, mohou-li výtěžku daní užívat způsobem rozumnějším. Ale je těžko předpisovat národu, co jej smí a co nesmí bolet. Jejich požadavek rovnosti ve zbrojení vyplývá z požadavku celkové rovnoprávnosti vůbec. Z té historické perspektivy, o které jsme mluvili na začátku, musíme se ptáti: je Evropa schopna a ochotna dáti Německu rovnoprávnost? A není-li, umí ukout řetězy dosti pevné, aby tento národ udržela v jeho nynější posici?

Kdyby byli vítězové dovedli r. 1919 zničit Německo tak, aby už nikdy nebylo nebezpečným a aby bylo možno se jeho hněvu usmívat, bylo by možno říci: dobře, nechť sténá ve své bezmocnosti. Ale těžko jest si představit způsob, jakým by byla mohla býti učiněna mezinárodní nula z národa tak četného, tak pracovitého, s takovými znamenitými výsledky ve všech oborech lidské činnosti. A poněvadž vítězové nedovedli a nemohli Německo tak zničit, musejí se s ním nyní nepochybně nějak vyrovnat, aby odstranili největší přítomný důvod pocitu nejistoty.

Po válce, když Německo bylo nějaký čas zcela bezmocno, zvykli jsme si myslet určitým způsobem, a bude snad nyní nepříjemno od toho zvyku upustit. Ale sotva lze si představit jinou cestu k solidnímu klidu. Zvykli jsme si považovat Německo za méněcenné. Nyní chce tato říše opět vstoupit do světové politiky se všemi právy a se vši důstojností, jež měla před válkou. Odpírat tomu je možno jen za cenu

ustavičného evropského napětí, které má velmi neblahý vliv také na hospodářský život. To znamená, že sotva lze tomu odpírat věčně. Ačkoliv většina reprezentativních osobností evropských a našich sotva je ochotna už dnes to uznat, rovnoprávnost je ovoce, které Němci dříve nebo později utrhnou.

Co může znamenat německá rovnoprávnost? Mají zajisté rovnoprávnost formální, ale touží ji prohloubit fakticky a dosáhnou toho, poněvadž nakonec se nahlédne, že je to nejlacinější způsob pro Evropu. Rovná práva Němcům znamenají 1. zbaviti se posice poraženého (o tom, že byli poraženi spravedlivě, je marno se s nimi přít), 2. získati pro svůj stát takové postavení, jaké mají ostatní velmoci. Přejí si, aby důsledky války byly zrušeny.

Není pochyby, že důsledky ty ještě vězí jako trn v německém těle. Snad bychom se mohli trochu poučit z vývoje reparační otázky. Když byly usnášeny, nikdo snad neměl tolik rozhledu, aby si představil, jak to skončí. Dnes není z reparačí udržováno už více než jen zdání, a i to jen proto, aby prestiž vítězů neutrpěla. Skoro za fakt můžeme pokládati, že Němci už nebudou vůbec nic platit. Otázka ta udržuje se při životě už jen z rozpaků. Je nesmírně těžko donutit silný národ k něčemu, čemu se tak živelně vzpírá. To by mohlo být poučení i pro řešení otázek ostatních. Čím dříve budou řešeny, tím lépe jistě pro Evropu.

Je tedy prvním požadavkem Němců, aby na válku bylo do té míry zapomenuto, aby problém reparačí byl vůbec zrušen. Víím, že to nebude uznáno ihned, i když se už ví, že reparační jsou i pro vítězné státy více stanoviskem právním než stanoviskem hospodářského prospěchu. Ale poněvadž v tomto článku dovolili jsme si vystoupiti na vrch, s něhož je možno obhlížeti historii, nezájímá nás tolik, je-li tato pravděpodobná nutnost už dnes uznávána, ačkoliv bychom pokládali za velmi prospěšno, aby byla.

Jsou jiné věci, které Němci nepřestanou počítovat jako důsledek porážky. Jednou z nich je existence gdanského koridoru. Zde je snad nejnebezpečnější místo Evropy. Odtud by nejpravděpodobněji mohl vzejít válečný požár. Ani Polsku nestojí tento koridor za takové nebezpečí. Německo, a snad právem, nebude se považovat za rovnoprávné, dokud jiný stát bude tímto způsobem trhat souvislost jeho území. Kdyby se dostavil do Evropy někdo, kdo by nevěděl nic o jejích dějinách, mohl by z pouhého faktu polského koridoru usoudit, že Německo bylo ve válce krutě poraženo, mohla-li mu býti vnucena taková zeměpisná obludnost. (O nic menší obludností geografickou by bylo, kdyby se Československu bylo podařilo dosáhnouti koridoru s Jugoslávií.) Také tento názor nemá naději, že bude dnes přijat. Ale, jak opět připomínáme, rozmlouváme zde s historií, a ta se jednou bude usmívat této namahavě udržované umělůstce.

Poněvadž všechny velmoci mají kolonie, nepřestane se Německo snažit, aby také jemu byly nějaké vráceny, a aby i v tom bylo postaveno na roveň ostatním velmocím. Velmi se zdá, že tento požadavek by mohl býti nejrychleji splněn bez škody pro kohokoliv.

Pokud se rovností ve zbrojení týká, nemůžeme býti ovšem přivrženci toho způsobu, jenž by ji zjednal dovolením Německu, aby začalo zbrojit. Kdyby však tento německý požadavek způsobil, že ostatní státy by raději začaly snižovat zbrojení, mohli bychom býti Němcům dokonce vděční. Zrovnoprávněním Německa v těch věcech, které jsme uvedli, bylo by mnoho, snad

většina vášní v Německu uhašena, a otázka odzbrojení by nevypadala tak beznadějně. Zbývalo by poradit se s druhým válečným nebezpečím, které, ač to dnes ještě tak nevypadá, je v Rusku.

Zprávy o pětiletce byly na začátku tak povrchní, že se dosti neoceňoval jeden z jejích hlavních cílů: vybudovat mohutný válečný průmysl. Po podrobnějších zprávách nemůže býti o tom pochyby. Zatím je jisto, že Rusko nepomýšlí na válku. Klid, s jakým přijímalo japonské excesy v Mandžurii, svědčí o tom, že naprosto není na ni připraveno. Okolnosti evropského míru závisí také na tom, jak dlouho potrvá tato situace.

Dnešní ruská vláda cítí se býti Mesiášem, a je těžko pro kteréhokoliv Mesiáše nechat svět v klidu. Velmi záleží na síle, jakou v sobě sovětské Rusko bude počítovat za deset let. Bude-li se pokládat za dostatečně silné, není valná vyhlídka, že bude ležet tiše jako beránek vedle západní Evropy. Zdá se, že v Rusku na tuto dobu už nyní pomýšlejí. V oficiální publikaci prohlašuje se za logický důsledek zdařených pětiletých vítězství komunismu v Evropě. A náš p. Adolf Hoffmeister, který, ačkoliv se v Moskvě nevyznamenal jako pozorovatel, přece má určitou cenu jako posluchač, zaznamenal ve své knížce rozhovor s ruským generálem, který mu řekl: „Po první pětiletce se ubráníme, po druhé sami udeříme na Evropu.“ Pan Hoffmeister dodává — škodolibě a bez jakéhokoliv pocitu evropského vlastenectví — že toto nebezpečí bude stále hroziti, a v tom je s ním třeba souhlasiti, ač ovšem velikost tohoto nebezpečí velmi bude záležeti na tom, jak se pětiletky vydaří.

Mírové kongresy nemohou nebezpečí úplně odvrátiti, hlavně takové nikoliv, které se budou podobati tomu, jenž koncem léta zasedal v Holandsku. Hovořil jsem o něm s jedním z československých pořadatelů. Řekl mi, že sovětské Rusko je stále ohrožováno nájezdem imperialistů, a že to musí přestat. Citoval jsem mu informaci páně Hoffmeisterovu, požádal ho, aby dal ruku na srdce a řekl mi, zda by také pořádal tak horlivě mírový kongres, kdyby Evropa byla ohrožována nájezdem sovětského Ruska. Šlechtí ho do jisté míry, že odpověděl: „Nikoliv.“ Tento druh pacifismu jistě neslibuje ujmouti se mimo okruh komunistických straníků. A přece, ačkoliv vyhlídka útoku Ruska v budoucnosti není nereální, musí se Evropa snažit o to, aby mohla odzbrojovat. Je jediná možnost: jednota. Ani odzbrojující Evropa nebude tak slabá, aby vyzývala Rusko k útoku, dovede-li se postavit jednotně proti tomuto nebezpečí. (O tom, je-li to nebezpečí, či zavedlo-li by sovětské Rusko po Evropě štěstí, dnes diskutovat nebudu.) Tato jednotná fronta, která zmenší ruské nebezpečí, nedá se zříditi bez Německa. Také proto je vyrovnání s Německem nutné.

Není to jediný způsob, jak oslabiti ruské nebezpečí, a nesmí se zapomínati na způsob jiný. Konflikt mezi Ruskem a Evropou bude tím pravděpodobnější, čím větší různost bude mezi jejich řády. Mezi zcela komunistickým Ruskem a zcela kapitalistickou Evropou zela by propast, která musí vzbuzovat úzkost. Jen Evropa, vyvíjející se nalevo, zmenší vzdálenost obou světů a tím i napětí, které je nevyhnutelno mezi světy zcela různými.

F. Peroutka.

poznámky

Auto předsedy sněmovny

Předseda sněmovny p. Malypetr nabídl nám vysvětlení o skutečnostech, obsažených v článku v minulém čísle, jenž se týkal nového auta, zakoupeného pro něho. Poněvadž v boji proti plýtvání státními penězi je třeba držeti se zejména pravdy, má-li boj ten být účinný, neváháme opravit tvrzení zmíněného článku, pokud, jak jsme se přesvědčili, se neshodují se skutečností.

Nový automobil nezakoupil p. předseda sám, nýbrž se na tom usneslo celé předsednictvo sněmovny. Byl zakoupen na místo automobilu starého, který pro přílišné opotřebování musil být vyrazen, jelikož jeho udržování a opravy by vyžadovaly nepoměrně velkého nákladu. Potřeba automobilu, jak se zdá, nevznikla u p. předsedy, nýbrž u pánů místopředsedů. Poněvadž jedině předseda sněmovny má zákonný nárok na automobil, bylo patrně opatřeno auto pro místopředsedy tím, že bylo koupeno nové auto pro předsedu, jenž svůj starý vůz pak postoupil místopředsedům. (Část tohoto nespočívá na sdělení p. předsedy, nýbrž na našem usuzování.)

Ačkoliv tato fakta p. předsedu sněmovny osobně jistě exkulpují, a ačkoliv ho musíme požádati za prominutí, že jsme vinu přisuzovali osobně jemu, poměry nejeví se nám ani nyní ve světle potěšitelném. Vina p. předsedy redukuje se podle našeho názoru jedině na to, že nevedl v tomto případě celé předsednictvo cestou úspornější, což jest možná podnik těžký. O tom je pojednáno v tomto čísle na jiném místě. Zde se jen krátce zeptáme, podle jakého zákona jezdí auty páni místopředsedové. Také nás ovšem mrzí, že v článku byl p. předseda sněmovny charakterisován způsobem, který se nyní jeví bezpodstatným.

Uvádíme dále, že nové auto je osmiválec s normálním vybavením, bez radia a bez elektrického vytápění. Jeho spotřeba není třicet litrů, a bylo koupeno za cenu podstatně nižší, než bylo uvedeno. (Byla uvedena cena ceniková.)

Obzvláštní satisfakce zasluhuje p. předseda za zmínku o jeho osobním liftu a za to, co ze zmínek té, nikoliv správné ve faktech, bylo vyvozováno. Liftu, vedoucího k předsednictvu, jest používáno všemi zaměstnanci sněmovny. Oba lifty ve sněmovně byly zřízeny místo schodiště, které by si bylo vyžádalo nákladu třikrát většího. Mramoru, o němž se v článku psalo, jsme v parlamentních místnostech při prohlídce nenašli, jen umělý mramor na místech, kde toho bylo třeba jako nezbytného doplňku k výzdobě staré, která zůstala z Rudolfiny, dokud bylo budovou koncertní. Pokud perských koberců se týká, byly koupeny jen 2 r. 1928, ostatní jsou domácí výroby.

Potěšitelné jistě jest, že předsednictvo sněmovny je toho mínění, že pro parlament není třeba nové budovy a že dnešní jeho vybavení má charakter definitivnosti. S tím vřele souhlasíme.

—fp—

Ne předseda, nýbrž místopředsedové

Minule přinesla „Přítomnost“ zprávu o tom, že si předseda sněmovny Malypetr koupil automobil za 160.000 Kč ve chvíli, kdy se předsednictvo sněmovny rozhodlo snížit o 442.000 Kč svůj rozpočet. Pokud je na zprávě třeba něco opravit, činí tak redaktor na jiném místě. Byl z toho poplach, ale jen za kulisami. Řekli jsme tu také, že tuto rozvahovačnost odnese celá sněmovna. Bylo v tom kousíček naděje, že se snad přece někdo z koalických poslanců vzbouří. Dnes však musíme říci, že se nic nestane. I kdybychom nebyli zjistili, jak to bylo s nákupem toho automobilu, pověděl nám to koaliční tisk. Všechn koaliční tisk totiž tuto zprávu „Přítomnosti“ svorně a na vyšší pokyn umlčel. Ani „Právo lidu“ se neozvalo, ani „Národní listy“, provozující v těchto dnech nejokratější demagogii s úsporností ve státní správě, nenapsaly jediné řádky. Proč? On to totiž nebyl pan předseda Malypetr, který chtěl nové auto, ale byli to všichni místopředsedové, kterých je mnoho a o automobily se nemohou porovnat. Pro koupení automobilu hlasovali pánové Stivín, Špatný, Roudnický, Zierhut i Taub, a nemocný národní demokrat Lukavský byl by jistě hlasoval také, kdyby byl ve schůzi přítomen. Proto tedy jsou odpovědní všechny koaliční strany a proto koaliční žurnály celou ostudu zamlčely.

Oč jde, je také to, že automobil byl koupen bez jakéhokoliv právního podkladu. Neboť podle zákona má právo na automobil pouze předseda sněmovny a nikoliv místopředsedové. Místopředseda je pouze pomocník předsedův, funkce pomocná, a je to specialita našeho parla-

mentu, že má šest místopředsedů. Nemá je ovšem z potřeby, ale proto, aby politické strany, které se dostaly k vládě, započítaly své poslance a získaly kousek mocenské posice. Neboť takový místopředseda je přece jenom vlivnější intervenční síla, než obyčejný poslanec, a nad to dostane poslanecký klub zdarma o jednu místnost víc pro svého místopředsedu, a ten má ještě přídatky, z nichž ovšem musí své straně odvésti desátky. Šest místopředsedů ve sněmovně a šest v senátě máme jen proto, že strany hledaly, jak by si pomohly.

A těchto šest samozvaných se nyní rozhodlo, že vyhodí 160.000 Kč za automobil, na něž nemají žádného práva, ani podle zákona, ani podle své práce a už dokonce ne podle měřítek slušnosti. Rádi bychom věděli, který z místopředsedů, (který jak známo jednou za čas předseda ve sněmovně a občas cenzuruje nějakou tu interpelaci nebo stenografický protokol), má z této své funkce tolik práce, aby ji nemohl zastat pěšky nebo po tramvaji! Stejně by se mělo voličům vysvětlit, proč místopředsedové mohou jezdit na své statky a do svých vil daleko za Prahu ve státních autech. Z jakého titulu? Když na automobil nemají vůbec práva?

A na konec: Odborové organizace státních zaměstnanců, až budou poslanci hlasovat pro snížení jejich platů, zeptají se v poslaneckých klubech koalice, která strana to byla, jež volala svého místopředsedu k odpovědnosti za to, že pro svoje nezákonné pohodlí vyhodil 160.000 Kč? Zeptají se také, která strana si vynutila ve sněmovně usnesení, že se místopředsedové dobrovolně zříkají luxusu automobilů. Uvidíme pak, jak to myslí doopravdy s těmi úsporami ve státní službě ti, kteří dnes chodí po schůzích a bouří o nich před státními zaměstnanci. Svědomitý vykonavatel mandátu se má voličům nejen líbit, ale má jim pomoci, řekl v neděli Udržal.

Dr. J. Č.

Politika nestojí o odborníky

Jedna soukromá korespondenční kancelář, jejíž důvěrné styky s panem ministrem obchodu nejsou tajemstvím, přinesla zprávu, v níž se pravilo asi toto: Na dotaz odpovědělo ministerstvo obchodu, že návrhy o jmenování Poradního sboru pro otázky hospodářské byly před prázdninami odevzdány ministerskou radou hospodářským ministrům. Kdy hospodářští ministři o této věci rozhodnou, není známo. Zdá se, že vláda činnost tohoto sboru nikterak necení a udržuje jej v mrtvém stavu.

Není to tedy žádná pověst, když takhle odpovědělo presidium ministerstva obchodu, jež si tu zřejmě dělá alibi za to, že Poradní sbor nebyl už několik let jmenován. Zároveň tím chce ministerstvo obchodu setřást odpovědnost za to, že bezpočet měsíců návrhy na jmenování členů Poradního sboru ležely v jeho kancelářích. Je to neuvěřitelné, ale je to tak: V době, které se říká v hospodářských rubrikách deníků, že je nabitá hospodářskými problémy, v době, kdy veškeré rozhodování vlády je více hospodářské než politické, v té době nezáleží sedmi koaličním stranám a jejich vládě na tom, aby měla někoho, o něhož by se mohla opřít. Poradní sbor pro otázky hospodářské nebyl složen jen tak z lecjakých lidí, a vyšlo z něho mnoho podnětů opených o hospodářskou vědu a nikoliv o hospodářský diletantismus politiků. Politika prostě nestojí o odborníky, a je to u nás už pomalu stará zkušenost.

Odborníci jsou dobří leda tehdy, když si politika neví rady, jak by něco zmařila. Tehdy se obrátí na odborníky. Viděli jsme to letos z jara, když se projednával ve sněmovně definitivní bytový zákon. Agrární a národně demokratická strana už nevěděly, jak by politicky projednávání zákona protáhly. Rychle se tedy dovolaly odborníků a uspořádaly ve sněmovně velkorysou bytovou anketu. Její výsledky se ovšem rovnaly nule, protože i odbornictví je u nás zpolitizované, když si to strany přejí, a tak do ankety byli pozváni vesměs jen ti odborníci, kteří měli nějaké politické vyznání, a dalo se podle toho předpokládat, jaký bude jejich soud. To je asi tak jediný případ, kdy odborníci smejí překročit práh politiky, i když ta politika mluví do omrzení o demokracii, jež předpokládá spoluprádu a rozhodování všech, ideální souhru odborníků s politiky.

S Poradním sborem pro hospodářské otázky to bude asi stejné. Dnes by mohl být vládě nebezpečný, protože by ukázal na ledajaké chyby, jichž se vláda dopustila a dopustí. Byl by to nepohodlný kritik a možná také nevídaný iniciátor. Kdo ví, co kdyby takový národohospodář a všelijací kantoři přišli s populárními návrhy, jak z krize, ale ty návrhy by se nehodily politice do krámu? Raději tedy nebude jmenován, i za tu cenu, že si vláda dnes nemá od koho vyžádat různá dobrá zdání na podporu svých činů a že nemá žádné vědecké autority, o niž

by se mohla opřít ve svých rozhodnutích finančních i hospodářských.

Dávejte pozor: Jakmile se začne projednávat něco, co bude předem vůlí většiny stran odsouzeno k nenarození, bude ihned jmenován Poradní sbor pro otázky hospodářské, a to nenarozené dítě mu bude odevzdáno. Jiné ceny odbornictví pro naši politiku nemá.

Kdo klamal?

Ministr financí podal v sobotu výklad novinářům, proč naléhá na snížení státní zaměstnaneckých platů, a buď neúmyslně anebo se zřejmým záměrem pověděl, že už v červenci upozornil na konferenci u ministerského předsedy politické ministry i předsedy koaličních stran, že na podzim přijde s požadavkem na snížení státní zaměstnaneckých platů.

Kdyby to neřekl ministr, vědomý si odpovědnosti, snad by tomu ani nikdo nevěřil. Neboť páni ministři i koaliční strany tvářili se letos v září před státními zaměstnanci tak překvapeně, jako by o tom slyšeli poprvé. Jako by vůbec nikdy nebyl nikdo z nich na tuto myšlenku připadl. Celé leto se vědělo, že ke snižování dojde, celé leto se v ministerstvu financí návrh připravoval, ale koaliční strany si s tím hrály na schovávanou. Nikdo se nestaral o to, aby zaměstnanec na tuto pohromu připravil, a nejméně se o to starala vláda se svým sborem politických ministrů, v jejichž rukách vlastně leží všechna moc a kteří jsou nejdůležitější za režii vládních věcí. Sedm stran a sedm ministrů tu celé měsíce klamalo státní zaměstnaneckou veřejnost, až musel přijít ministr financí a na svou obranu povědět to na ně. Klamaly stejně ty strany, které dnes nevyvíjejí odporu proti návrhům ministra financí, jako strany, jež dnes jsou ochotny pro státní zaměstnanec rozbít koalici. Pan ministr dr. Matoušek a celá národní demokracie, která se nejednou vydává za nejlepšího přítele státních zaměstnanců, to věděli už v červenci, ale neslyšeli jsme, že by národní demokracie nebo jiná koaliční strana byla hnula prstem, aby návrh ministra financí odvrátila. Buďte dobře, aby i tohle si státní zaměstnanci uvědomili.

—an

Trochu pozdě — ale přece?

Nedávno se zabývala „Přítomnost“ nedostatky dnešního odborářství. Bylo vytknuto, že odborové organizace ustrnuly v sociální práci na metodách sociálně obranných, dosti dobrých do války, ale naprosto nevyhovujících v složitých hospodářsko-politických poměrech poválečných. Aktivní, záměrná spolupráce v moderním hospodářství — vlastní obsah sociální politiky jako činnosti preventivní — byla zanedbávána, až současná krize rázem posunula do popředí nezaměstnanost, tedy problém ryze hospodářský. Odborářství si s ní nevědělo rady — hlavně pro nedostatek důkladného národohospodářského školení svých vůdců.

Zrovna křiklavý doklad tohoto názoru přinesly denní listy dne 7. října. V souvislosti s diskusí o snižování platů státních zaměstnanců oznamovaly, že Exekutiva státních zaměstnanců kromě jiných kroků „ustavila dnes hospodářský sbor, jehož program je zpracovat všechny materiál, který se týká možnosti úspor a jeho zřehodárnění ve veřejné správě“. Exekutiva žádá, aby vhodné náměty byly zaslány na adresu . . . „Rozhodnutí nesporně správné, neboť nestačí pouze odmítat snížení, je třeba také říci, kde vzítí úhradu na schodek státních financí. Jen tím způsobem se dá získat veřejnost, sloučí-li se zájem zvláštní se zájmem obecným (jak to obratně dovede zejména Svaz čs. průmyslníků).

Jenže toto opatření přichází poněkud pozdě. Státní zaměstnanecké odborové organizace měly mít už dávno připravený rozsáhlý program, propracovaný a vědecky zdůvodněný. Místo toho žádají teprve dnes o náměty ti, kdo už měli čelit útoku na svou existenční úroveň dokonale fundovanými argumenty a konkrétními návrhy.

Stejně tak se namítá snížení kupní síly našeho vnitřního konumu jako těžká národohospodářská škoda ze snížení. Ale jaký spolehlivý a důkladný materiál máme na př. o vlivu a podílu veřejných zaměstnanců na našem vnitřním trhu? Neměly tedy organizace dostatečně možnosti provést u svého členstva rozsáhlé šetření? Proč se teprve dnes dovídáme, že 53% veřejného zaměstnanectva má pod 12.000 Kč ročního důchodu? Nemají veřejní zaměstnanci sami nejvíce zkušeností o vadách svého zaměstnání? Nemají mezi sebou dostatek sil skvěle vědecky kvalifikovaných k vypracování programu reorganizace? Mstí se tu právě zanedbání odborářské orientace v dnešním hospodářství. A mohou být veřejnému zaměstnaneckému lhostejny otázky hospodářství soukromého, vzpomeneme-li pouze na daňovou únosnost? Obejde se náprava těchto

poměrů bez soustavné theoretické i praktické výchovy členstva?

Doufejme, že trpká zkušenost bude aspoň podnětem k lepší a vydatnější organizaci budoucí odborářské práce. ld.

Armádní záhada

Občas se v rubrice „Soudní sň“ objeví zpráva o škaredém případě: nějaký desátník nebo četař zacházel s vojáky, obyčejně s rekruty, jako se zvířaty zachází — hulvát, kterému by hospodář nesvěděl ani brav. Není sociálních rozdílů mezi obžalovanými: učitelé byli na lavici obžalovaných, včera to byl zedník, především soukromý úředník. Obžaloba mluví o zločinu nešetření služebních předpisů, spáchaném tím, že představený vojáky sprostě nadával, že je zbytečně týral a honil a že je nutil k věcem, jež nepatří k výcviku. (Sbíráni nábojnic ústy z bláta a pod.) Už z nahodilého výpočtu, odkud se doplňuje kádr těchto výtečnicků, je zřejmo, že jde v převážné většině o lidi, kteří nejsou vojáky z povolání: jsou to buď přesně sloužící lidé, kteří se v prvním roku domohli šarže, nebo dělesloužící, kteří chtěli na vojně přečkat dobu nejhorší krise. Skutečně stávají před soudnou stolicí pak už civilisté, když případ týrání mužstva přijde do stadia hlavního přelíčení.

Potěšitelné tedy je, že zlo a bezedná hloupost, jakým týráni mužstva je, nevězí svým kořenem v půdě vlastní armády. Ani tisk, jenž velmi benevolentně otiskuje anonymní dopisy o vojenských strastech, nemůže, až na nepatrné výjimky, tvrdit, že by se zločinu nešetření služebních předpisů dopouštěli důstojníci z povolání nebo gázisté mimo hodnostní třídu. Smutná sláva zůstává monopolem prvých tří šarží poddůstojnických, a už toto zjištění dává možnost nápravy poměrně snadné.

Všichni obžalovaní, co se jich vystřídalo před pražským diviším soudem, hájili se tím, že nevěděli se svými rekruty nic jiného, než co dělali před rokem jejich instruktoři s nimi: „vzbuzovali a utužovali kázeň“, jak tím nadáváním, tak tím honěním loužemi a rozkazy, aby nábojnice byly zvedány ústy z bláta a prachu.

Pro vojensku řečeno: při výcviku rekrutů se zahmžďila tradice: „Tluč ho, dokud je blbej!“ A s touto tradicí jest se rozejít. Teď, ve dnech při nastoupení nováčků, je k tomu doba výsostně vhodná. Na vojně jdou takové věci zařadit velmi rychle. Podepší-li dnes čtyři zemští vojenští velitelé příslušný rozkaz, může se pozítří ve všech kasárnách republiky odehrát stereotypní skupina takových scén: v kanceláři roty (eskadrony, baterie) shromáždí se vojenští hodnostáři od svobodníka po rotného. Tuto schůzi navštíví velitel roty (eskadrony, baterie), nařídí „pohov“ a promluví si se svými uředníky a tovaryši. Připomene jim loňské dny, kdy jim bylo moc nedobře, protože pan svobodník, desátník, četař nebo rotný ráčil být ve špatné náladě. Kdy šilhali po pušce a po dopisním papíru, na kterém by se rozloučili se svým děvčetem, mámou, tátou nebo kamarádem, kdy si mysleli, že tu vojnu nepřečkají. Kdy jim bylo zle prostě proto, že P. T. šarže praktikovaly heslo: „Tluč ho, dokud je blbej!“ Zpracovav takto srdce svých hodnostářů, může se velitel zmínit také o tom, že soudní projednávání všelijakých nadávek a týráni končí se trestem, který si šarže nese z vojny do občanského života stejně, jako by byl odsouzen pro krádež nebo pro zpronevěru. Ve skutečnosti je týráni mužstva krádeží důvěry v brannou myšlenku a zpronevěrou vojenské přísaže.

A nakonec velitel nařídí „pozor!“ a zakončí rozpravu pro vojensku: energickým rozkazem, zacházet s mužstvem podle jakéhosi nového zákona, jenž nezná rčení oko za oko, ani jak bylo činěno mně rekrutovi, tak já činím rekrutům. Kterýžto rozkaz může být podepřen perspektivou, jak bude naloženo se šarží, která projeví mínění odlišné od tohoto rozkazu.

Nadávání a týráni je — každý voják z let dvacátých to potvrdí — institucí mnohem mladší, než je naše armáda. Není ještě srostlá s armádou a dá se, zvláště v době, kdy nastupují rekruti, při nejmenším radikálně redukovat.

Vojenští hodnostáři od rotného dolů si musí ostatně uvědomit, že rozkaz presidenta republiky umožňuje vojákům hledat ochranu u svého důstojníka i mimo raport, tedy cestou, kterou ta šarže nemůže ani ztížit ani kontrolovat. Nikdo nechce nastupující brance popouzet k rebelantství, ani k bolestivosti. Vojna je vojna, a každý mužský ví, že je třeba se podříditi služebním předpisům a osobám, jež jsou povolány a ustanoveny jej vykládat.

Dost bylo těch případů před soudem. Byly vhodné nejen v obhajobě. I v tom, že se případy týráni a nadávání táhly po mnoho měsíců. Po mnoho měsíců mohl hloupý svobodník nebo desátník nutit svěřené mu vojáky, aby ústy zvedali nábojnice

z bláta a prachu. Po mnoho měsíců mohl křičet na občany republiky, prostě i akademicky graduované: moulo, bílboune, le-moune, vole, bejku. Aniž se vojáci ozvali.

Proč se ještě žádný z obžalovaných nehájil tímto argumentem? Nepodařil by se mu do jisté míry důkaz pravdy. Byl by přece jenom na tom lemondství něco bylo? *Gel.*

Překročený rozpočet

Překročený rozpočet, to jest u nás věc, nad kterou se velmi málokdy pozastaví. A přece takových případů jen v poslední době bylo tolik, že by stálo za úvahu, čím to jest, že stanovený rozpočet jen málokdy se dodrží, aby bylo potřeba povolovat nové a nové částky, aby stavba se mohla dokončit. V poslední době se to ukázalo při vranovské přehradě; ale nemusíme chodit tak daleko: Praha velmi často přestoupila při svých stavbách rozpočty a to ne o statisíce, ale o celé miliony. Tak tomu bylo na př. při stavbě nemocnice na Bulovce, která daleko není jediným případem. Vinu tu nesou projektanti, kteří projektují, úřady, které projekty i zadání staveb schvalují. Ale i ti, kteří povolují prostředky na veřejné stavby. Po té stránce jako by u nás bylo ve vzduchu to „z cizího krev neteče“, jako by veřejné finanční prostředky byly pramenem, který nevysychá, a který vždy dá tolik prostředků, kolik jest potřeba. Dnes mnozí jdou do sebe, ale jest již pozdě. Jest nedostatek kontroly veřejných prostředků. Jinak by se nemohlo státi, aby se povolovaly prostředky na stavby, u nichž rozpočet se překročil, s tak lehkým srdcem, jako by šlo o několik set Kč. Zdá se, že ti, kteří povolují tyto veřejné prostředky, spokojují se s málo důstojnou rolí obyčejného razítka, které má dosvědčiti pravoplatnost věci. Jinak by musili ti, kdož tyto náklady povolují, přísně dbáti toho, aby jim byly předkládány k schválení rozpočty, které jsou vypracovány tak, že vylučují překročení rozpočtu o částky, které přesahují pomalu původně stanovený rozpočet. Zdá se, jako by se již přímo spekulovalo na to, že ti, kdož schvalují rozpočet, schválí i nové položky i částky, kterých jest potřeba k dokončení stavby. Kontrola tu plně selhává; snad jest tu závadou, že politické strany nemají dosti odborníků, kteří by se na věc podivali kriticky a nestranně. V každém případě tyto „překročené rozpočty“, které se stávají pomalu pravidlem, svědčí o malém smyslu o odpovědnosti k těm, z jejichž kapes se tyto „překročené rozpočty“ platí. *V. G.*

národní hospodář

Tragedie výkonnosti

—a (Londýn).

Obdoba s Římem.

Jsou v anglosaských zemích hlubocí myslitelé, kteří vidí nápadnou podobu mezi dnešní dobou a pádem Římské říše. Po pádu římského imperia následovala staletí „temného středověku“, staletí bídy způsobené úplným ochromením směny statků, hlavně nedostatkem peněžního oběhiva. Novější badání ukazuje, že Odoaker jen dle jména dokonal, co už bylo hotovo. Řím zhynul soustředěním majetku v nečetných rukou, latifundiemi, peněžní lichvou, obrovskými dluhy a ovšem nesnesitelnými daněmi. Římské občanské ctnosti nesnesly tohoto soustředěného náporu, a není národa ani věku, jehož ctnosti jej snesou. Velká část každého národa za takových okolností se beztak mění v neodpovědný zástup, který volá už jen „panem et circensibus“.

Pilulky.

Jest to v historicky významné době pathetická podívaná, jakými pilulkami dnešní politikové a oficiální národohospodáři míní léčit blížící se zemětřesení. Jsou sice na světě lidé, kteří vidí velikost blížící se katastrofy, vrcholící ve všeobecné anarchii, národní i mezinárodní; a kdyby nebylo nebezpečí v prodlení, byla by jejich existence jistou útěchou. Ale cesta myšlenky od těchto lidí do hlav a mozků vedoucích politiků jest tak

daleká, tak daleká! Rozhlédněme se po denních listech a co vidíme, ne v jedné zemi, nýbrž ve všech? Pan Hoover žádá nové úspory, a už se smířil se všeobecným snižováním mezd, v Anglii se už sahá na školství, a stávky propukají i za okolností nanejvýš pro dělnictvo nepříznivých, zadlužené země jsou rdoušeny nejen světovým drápem, jenž drží i věřitele, nýbrž i drápem mezinárodní lichvy, jinde se zase vidí spása v nějaké pilulce, obsahující procento úrokové míry, jež zrovna jako Hooverova reflace má patrně plnit ještě více národní skladiště beztak už všude přeplněné a jen loudavě vyprazdňované. Tím nemíníme, že snížení úrokové míry není žádoucí; samo však už nestačí. Svět trpí zkrátka „hypnotismem věcí, jak jsou“, a brání se i pouhé představě radikální změny, když už je naprosto jisto, že to bez radikální změny, ať po dobrém nebo po zlém, nepůjde.

Přeplněná skladiště.

A svět — t. j. kapitalistický svět — se houževnatě zdráhá viděti problém v podstatě jednoduchý jednoduše. Na jedné straně přeplněné skladiště — a do přeplnění musíme počítati všechnu potenciální výrobu prostředky denně zdokonalovanými, kdyby pro ni byl odbyt — na druhé straně stále upadající odběr. Chuti a vůle k odběru je dost, ale není dostatečného oprávnění. Toto oprávnění se udílí v kapitalistickém řádu peněžním příjmem. Očividně nákupní síla širokých vrstev schopných spotřeby, stále víc a více zůstává pozadu za tempem, jakým se skladiště plní a potenciální výroba (výrobní schopnost) roste. Není tomu dávno, co vysoké mzdy byly v Americe považovány za zázračnou vodu, která bude trvale zavlažovati zahradu americké prosperity. Není pochyby, že vykonaly pro odběr, co vykonati mohly. Ale i z americké hospodářské rovnice výroby a spotřeby na konec vyšlo 13 milionů nezaměstnaných. Je tedy zřejmo, že počtáři zapomněli ve své rovnici na nějakou veličinu, která se pak sama přihlásila v nepříjemném výsledku.

Jiný titul pro distribuci.

Problém zkrátka už překročil meze, kde mohl býti řešen jen jako otázka mezd a pracovních podmínek. Stroje chrlí do národních skladišť spousty statků a potřebují k tomu stále méně a méně lidí. Ale stroje (kapitál) nejedí a nepijí (až na trochu oleje) a potřebují obnovy anebo rozmnožení jen do té míry, dokud je pro jejich výrobek efektivní poptávka. A ta mizí v témže tempu, jak stroje zrychlují svou výkonnost. Není tedy jiného závěru, než že pro distribuci a spotřebu je třeba jiného titulu a měřítko, než kterého se užívá dnes. Titul a měřítko bude sice míti nějaký vztah k zásluze, ale práce v dnešním pojetí jest jako titul spotřeby nemožným požadavkem. Má-li jím zůstatí, musíme po vzoru Ludditů před 121 lety zase rozbít stroje a vynálezce posílati na doživotní pobyt v žaláři. Státi před takovým problémem a uvažovati o ubožáckých úsporách, kterými se nic neuspoří, je trapnou ilustrací současné malosti mužů.

Výkonnost roste.

Pro správné pochopení každého problému má se vždy začínati od začátku. Abychom si byli vědomi, jaké námahy je třeba ku prázdění národního skladiště, musíme napřed viděti, jak nám je moderní technika plní. V této příčině přichází jako na zavolanou práce ame-

rické „technokracie“ — tak se nazvala skupina amerických inženýrů sdružených kolem p. Howarda Scotta, za války technického ředitele velkého hydroelektrického podniku Spojených států, Muscle Shoals. Členové komise vesměs zaujímají vysoká místa v inženýrské vědě i praxi. Pracovali v ústavech Columbia University bez reklamy deset let na rozboru americké průmyslové a sociální soustavy, užívající nového měřítka, nikoli zlatého standardu, nýbrž „výroby energie“. A došli k závěru (uveřejněnému v newyorské „Herald-Tribune“), že průmysl dosáhl takového stupně výkonnosti, že jest prakticky nemožno rozpínati ji dále, a že finanční výroba dluhů na zatíženě výrobní soustavě překročila již také meze možného vzrůstu. Předpovídají Spojeným státům 20 milionů nezaměstnaných, jestliže ceny základních produktů a služeb budou dále klesati, a prohlašují za marnost takové obživovací pokusy, jako pětidenní pracovní týden, Reconstruction Finance Corporation a hromadnou výrobu standardisovaných obytných stavení. Technologická výkonnost vzrostla tak, že bez ohledu na to, kolik nových industrií může býti vzezeno, zaměstnanost bude klesati dále, zatím co „úhrnné finanční břímě dluhu na průmyslové výstroji veškerého amerického průmyslu dosáhlo fantastické výše 218.000.000.000 dolarů — dlužní nárok na potomstvo!“

„Technokracie“ vzala v úvahu 3000 hlavních průmyslových a zemědělských produktů a dosud zpracovala úplně 150. Sto osob bude tuto zimu pracovati na dalších. Skupina bude co nejdříve rozšířena, aby v ní byli i zástupci jiných věd, biologové, psychologové, anthropologové atd. Základní thesí tohoto díla jest, že je třeba vybudovati nový průmyslový a sociální systém, který by nahradil zastaralý systém cenový. Nynější krise světa jest — podle „technokracie“ — krisí technologickou a není pro ni jiného řešení než řešení technické, vypracované vědecky myslícími lidmi s inženýrským nazíráním na věc — na rozdíl od finančně kapitalistického, kde technická vymoženost jest jen vhodným základem pro vytvoření finančních nároků pro výrobu dluhů.

„Naše diagramy,“ praví p. Howard Scott, „ukazují s překvapující živostí, že útok technologie na „cenový systém“ rozbíjí naši sociální strukturu. Když přijde krise, žádné ulehčovací prostředky politické povahy nebudou dostatečné, protože problém není politický, nýbrž technický. Rečníci mohou apelovati k lidem, ale jsou bezmocni vůči fyzické energii. Ani socialism, ani komunism, ani fašism nejsou s to vykonati tuto práci pro společnost tak vysoce technickou, jako je dnešní Amerika.“

„Situace, ve které jsme v Americe, nemá příkladu v lidských dějinách, protože po 7000 let a ještě před 100 lety lidské tělo bylo neuvěřitelnějším strojem pro využitování energie na zemi. Všechny závěry a nálezy založené na lidské práci jsou bezvýznamné, protože moderní stroj zužitkuje tisíce a tisícekrát více energie než člověk. Do roku 1890 pohyb sociálního tělesa měřený výrobou energie mohl býti přirovnán k vozu taženému voly. Od r. 1890 nabyl rychlosti aeroplánu a stále se zrychluje. V této krizi letící jako dělová koule nenalezeme pomoci u myslitelů minulosti. Plato, Locke, Marx a dokonce Lenin, žádný si nemohl představití drtící rychlost a technickou složitost našeho světa 20. století. My musíme najítí svá vlastní řešení a najítí je rychle. Jest viditelné, že historické teorie, subjektivní a citově založená přesvědčení, náboženská a politická vyznání víry jsou v této situaci zrovna tak málo účinná jako nedávno diskreditovaná správa bankéřů, juristů a podnikatelů.“

Teorie, podle které průmysl pracuje pod cenovým systémem výroby, je tatáž teorie jako ve správě oddělených dřevěných chat. Každá chata byla závislá jen na úzkém okolí a zcela nezávislá na úplném včlenění a synchronisaci s jinými jednotkami. V takovém stavu věci každý jednotlivý podnik byl s to rozvrhnouti si svůj vzrůst na čtyřicet

let se šlůsnou měrou úspěchu. Ale tato doba minula a my nyní nejsme s to předpovídati průmyslový vzrůst žádného průmyslového úseku Spojených států odděleně od celého průmyslového vývoje této pevniny jako celku. Technologie změnila staré metody obchodního vedení.“

„Peníze jsou dlužním nárokem. Všechny hypoteční dluhy, úvěry a pod. jsou prostě dlužními nároky na tok úvěru (hodnoty?). Vytvořili jsme dlužní nároky na potomstvo na početním základě, že fyzická výstroj země bude se dále rozpínati a poskytne (finanční) prostředky, aby tento (finanční) mechanism byl udržěn v chodu. Zdluženost národa v podobě finančních nároků proti jeho fyzické výstroji odhaduje se na 218.000.000.000 dolarů. Co to znamená, může býti pochopeno z prosté skutečnosti, že 100.000 dolarů investovaných na 5 procent ročně na 600 let, bude se rovnati na konci této doby zlaté kouli tak veliké jako zeměkoule a čtyřikrát tak těžké. Vydali jsme bondy, které budou splatny za sta let, některé dokonce za 999 let. Jaká bude jejich cena v té době?“

„Dobrym příkladem, jak se pyramidují dluhy, jest vydání bondů (dluhopisů) pro jistou výstroj, která je zastaralá krátce po vydání bondů. Nová výstroj musí finančně nésti starou. Jistá železnice vydala bondy „dozrávající“ t. j. splatné za 400 let na výstroj, která je skoro zastaralá v té chvíli, kdy byla uvedena v činnost. Jistá železnice dostala půjčku od Financial Reconstruction Corporation; část půjčky dostaly banky na zaplacení úroků, druhá část byla vynaložena na výstroj, jež učiní lidskou práci zbytečnou.“

„Všechny tyto pokusy Reconstruction Finance Corporation o bankovní slučování jest jen přemístováním dluhů. Myslí se, že zamíchání karet na stole má vliv na počet karet. Karty jsou jen jinak seřaděny. Před technologií tempo opotřebení a amortisace dluhů bylo celkem stále. To se změnilo. Curtisovala turbina, kterou General Electric postavila pro Insullovu podniku v Chicagu r. 1903, byla odstavena v roce 1909, jsouc ještě v úplném dělném pořádku, a nyní stojí jako památka v ohradě General Electric. Za tuto zastaralou turbínu se pořád platí v Insullových bondech.“ (Po vleklé krizi se právě ohlašuje bankrot jistých složek Insullova koncernu, bez vyhlídky pro věřitele, že vůbec něco dostanou; pozn. zpr.)

Mluvě o současné reflaci p. Howard Scott praví: „Co máme nyní, jsou nezaměstnanostní podpory („dole“) pro banky a obchodní podniky. Ale tyto přiděly jsou daleko od toho, aby vložily další nákupní sílu do rukou obecnstva, a inflace povede k vážným koncům, nebude-li provázána zrychleným (ač nežádoucím, jak výše uvedeno) rozpínáním průmyslové výstroje. Jiný plán — obmezení pracovní doby za týden — neprospěje nikomu, nebude-li tatáž mzda ponechána za kratší dobu nebo zvýšena. Ale to nemůže býti s nynější nadstavbou dluhů. Tak tedy, sníží-li se pracovní doba, sníží se nákupní síla těch, kteří pracují. Za války jsme zachránili železnice tím, že je převzal stát. Dnes se také snažíme přesunouti dluhy soukromých podniků na stát; jednáme dle teorie, že stát je unese.“

Pokud jde o obnosu prosperity p. Scott a jeho „technokracie“ míní, že by bylo možno obnoviti ji vpumpováním osmi nebo deseti miliard dolarů do sociálních služeb a pod. S touto zvýšenou nákupní silou průmysl by měl zase jeden výrobní výkyv nahoru, ale to by nemělo nijakého vlivu na vrozené chyby mechanismu, který nás dnes ovládá (t. j. tyto peníze by se také oclly v nepravých rukou, a kapitalisovány). Následující výkyv dolů byl by tím vážnější a patrně by končil úplným zastavením veškeré sociální činnosti. Dosud pokračuje výkyv dolů. Půjde-li to tak dále dvě léta, nezaměstnanost dosáhne 20.000.000.

„Obraz je zkrátka tento“ — končí p. Scott: „Na jedné straně rostoucí spotřeba energie a minerálních zdrojů. Na druhé straně pokrokem technické výkonnosti výroby se více v menším množství spotřeбенé energie, na jednotku výrobku, a tím i s menší zaměstnaností lidí. Sou-

časně tento vývoj na poli výroby nese s sebou ještě větší výslednici v přírůstku dluhů. Sociální soustava jest nucena přikročiti k revisi a revaluaci všech svých měřítek hodnoty. Měřítka cenové soustavy byla shledána nedostatečnými a zcela nová měřítka musejí býti pořízena, aby vyhověla fysickým podmínkám vzniklým z útoku technologie na starou, z módy vyšlou sociální techniku. Zastaralý cenový systém, jenž se hrouští pod našima nohama pod tíží nezaměstnanosti a stoupajícího dluhu, poutá pozornost všech, kteří zjišťují fakta a hledají nový systém na místo starého. Před očima Ameriky zachází výroba řízená cenovou soustavou. Amerika prožívá dilemma, že musí opustiti soustavu, která zastarala, a současně sestrojiti jinou soustavu, aby nahradila starou.“

doba a lidé

Hugo Siebenschein:

Poučení mládeži z Goetha

II.

Na prvý pohled je odpůrcem mladistvého blouznivého básníka zkušený a chladný státník. Oba zaujímají tak čelné místo v dvorské družině, že by jejich neshodami pozbyla rovnováhy. Jejich povaha je dána kontrastem: Antonio je školený diplomat a vyjednávač, jehož chování je zvyku a ze cviku je záměrné, kdežto jednání, slova i činy Tassovy jsou bezprostřední a tryskají z okamžiků. Dokud nevykročí ze svého citového života, bude Antonioví rovnocenným sokem; jakmile se rozhodne pro způsoby diplomatické, zpronevěří se sobě a podlehne. Nerozezná přátel od nepřátel, zhroučí se a v okamžiku bezradného zoufalství — tento hořce ironický moment bývá málo zdůrazňován — vyhledá pomoc — u Antonia. Utkání soupeřů nejví se básníkově naturalisticky, komposice a gradace jsou, smím-li užít dnešního slova, expresionistické. V každém z nás žije Tasso i Antonio, jen mnohost té a oné složky je u každého člověka jiná. Básníkově schema arcí proti sobě staví oba typy v podobě co nejčistší: Tasso zosobňuje klasický případ neschopnosti žít a skutečnost, že člověk tak utvářený na světě protivenství a překážek, do kterých vstupujeme narozením, nemůže setrvat; úspěšný život Antoniu zase není proteplen, jeho jasné a chladné světlo rozumu nezanítí lásky. Úspěch básníkově protikladu je patrný z přání kněžnina ty dva muže sloučit v jediného; na myslí jí zřejmě tane unio mystica obou. A to je právě myšlenka, cíl, který nikdy nemáme pouštět s myslí, který v sobě máme denně uskutečňovat. Vyrovnanost, nikoli kolísání — potácením ode zdi ke zdi je nedávno nazval prezident — je ctižádostí každé lidské individuality. Každý dávno v sobě změřil silnější a slabší stránky svého temperamentu; posilme tu, která je v nevyhodě. Je to v naší moci, neboť obě tyto složky jsou, právem jsou v nitru každého z nás.

Dvě duše v jedné hrudi.

Co fyziologie nazývá bilaterálním založením, jeví se na zduchovělém stupni jako polarita, jako povinný, zákonitý kontrast; jsme mnohonásobně zapjati do přediv citu a do pravidel rozumu, a přece bychom v sobě ubíli, ochudili, zbídačili lidstvo, kdybychom se, nevšímaví k zákonu věčné rovnováhy, rozhodli pro jediný extrém,

účinnost regulativu vyloučíte. Snad nebylo doby, která by měla tolik příčin vitální význam této polarity zdůraznit jako doba dnešní. Mládež podle své povahy přirozeně vždycky tíhne k radikální jednostrannosti, k zásadnímu zjednodušování problémů a věcí. Dnešní mládež je od svého dětství vydána extrémistickým heslům stranických námluv, je téměř nucena vyhýbat se odstupňované rozmanitosti a pestrosti skutečného života, podléhá svodu spokojit se průhlednou, jednoznačnou, ale i neskutečnou a nepravdivou antithesou zásad a ideologie stranické. Nebezpečí, hrozící odtud, nelze přecenit. Směřují proti společnosti, proti životu. Jako je naší povinností znovu a znovu vyrovnávat, vyvažovat svůj citový a rozumový vztah k věcem, nesmíme se vzdát ani polaritě ve věcech individuálních a sociálních. Kdo jednou složkou potírá druhou, kdo kteroukoli z nich popírá, uhýbá životu, který je stálým vyrovnáváním protiv, jako je výsledkem uvažování a odvažování každý náš vážnější čin. Není abstrakt; životní směrnice žijí v nás. Neusilujeme-li o souběžnost, o přiblížování, setkávání a nekrvavé protínání protiv, ubíjíme život v sobě, v rodině, v obci, v národě, v církvi, ve státě a všude jinde. V jedné ze svých podivuhodných postav ženských ztělesnil Goethe tento skrytý postup lidského vývoje: v Ifigenii. Revoluce všech dob, všech zemí a národů nejsou ovšem nic jiného než úsilí zbavit se přežitých, nepřirozených, nemravných pout. Vždycky se budou vyskytovat v životě jednotlivce a v životě národů. Uklízejí. A jako lidské dílo jsou extrémní a náročné. Odklizejce jisté tradice, zpřetrhávají tradice všechny. Nemožnost takového počínání se vždycky znovu mstí. Proto v zápětí za revolucemi chodí reakce a restaurace. Na tomto problému nejlépe vidíme, jak jediný zákoník svazuje člověka i společnost. Jedinec i národ nežijí pouze v přítomnosti. Jsou výslednicí, plodem, součtem nekonečné minulosti, odumřelé jen na první povrchní pohled. Ve skutečnosti jsme toliko článkem pojícím minulost s budoucností. Goethe, jeden ze zakladatelů moderní teorie descendenční, byl o tom přesvědčen jako vědec. Vývoj vědeckého badání jednoty života a souvislost jeho od té doby na rozličných úsecích nesčetněkrát potvrdil. Ani Freudova nauka není než průkaz toho, že dítě v dospělém člověku nikdy neumírá. Důležitější je, že celá Ifigenie je básnickým vyznáním této jednoty. Její majestát pochází odtud, že nic na ní není jen tělesné nebo jen duševní. Natur hat weder Kern noch Schale — beides ist sie mit einemmale.“ Způsobem neobyčejně prostým a přesvědčujícím se v ní uskutečňuje entelechie sociální a individuální jednotky, dcery královského domu a emancipované bytosti. Co nás niterně, sociálně determinuje a váže, příslušnost k rodině, stavu, třídě, církvi, národnosti, národu, to je minulost, která zabavila převelký zlomek naší bytosti; ale ta trocha našeho osobního já, o které rozhodujeme sami, těžce se probíjí tolikerým nánosem, i je náš život konec konců vždycky výslednicí nezjevného souboje minulosti s přítomností. Také Ifigenie se octla v tomto boji; zdůrazňujíc vedle svého sociálního my své osobní já, dorůstá v osobnost. Zprvu je Atreidovna, jejíž individualita nadobro mizí v povinných ohledech k rodině. Své mládí naplnila poslušností, odosobňováním; kletby, kterých byla nositelkou, protože spočívaly na jejím rodu, nesla jako přírodní zákon, svá naučená rozhodnutí, svůj přijatý názor na život si netroufala posuzovat. Teprve žádost Thoantova, aby se stala jeho chotí, uložila jí rozhodnout se způsobem, který neměl precedenčního případu. S tímto problémem

Ifigenie roste a jednou z velkolepých vlastností tohoto díla je mnohost dalekých perspektiv. Do otcovského domu se vrátí proměněna; netoliko starší a zkušenější, ale zejména odhodlaná svého já nezapřít, je uskutečnit, uplatnit právě doma jako choť Pyladova. Také my musíme své já a své my zladit a vyvážit; není chemické formulky, není lékařského předpisu pro smíchání těch protilehlých složek, ba není ani jednotného klíče pro jediný lidský život; a přece je právě ten tajemný odhad proporcí jedním z bezpečných zdrojů lidské spokojenosti.

Obávám se, že jsem náznakem této problematiky ve vás vzbudil představu, že Goethovy osoby jsou papírové. Není tomu tak, jejich naléhavost a všudypřítomnost, jejich závaznost a závažnost je to, čemu se po stu letech podivujeme nejvíc. Jen nedostatek místa mě přinutil náplň skutečného života nahradit kostrou myšlenky. Skutečnost, že v každé Goethově postavě postřehujeme pralidský typ, že všichni jeho lidé bojují po svém tentýž lidský boj a že přes to každá jejich věta, nepoznaná nebo zapomenutá, udivuje a překvapuje jako život sám, působí, že se právem zdůrazňuje jednotnost celého díla básníkovy.

Také Heřmanovi rodný dům, rodné město, kruh přátel ukládají stálost bydliště, neporušenost tradice, péči o majetek, uctivé a úzkostlivé pokračování ve vyjeté koleji a tuze opatrné úchytky směrem k vlastní potřebě, k vlastnímu pojmání života. Je uhněten z minulosti, živý symbol usedlosti, ale tetelí se v něm předtucha: minulost, usedlost a jimi předurčená budoucnost jsou sice nekonečně cenné, ale v té dokonalosti, v tom bezpečí, v tom pořádku, v tom sobectví by se člověk zalkl; nemá představy o okolnostech, za kterých by tuto zeď chtěl nebo musel rozbořit, ale tuší, že by mohly nastat. V tom se zachvěje země. Do tichého městečka dolehne dunivé, hrozebné zahřmění. V tomto temném zvuku rozpozná Heřman svůj tón; teď již ví, že mohou nastat chvíle, kdy všechno pevné, bezpečné, posvěcené opustí pořádek a rozplyne se v chaos. Tehdy bude stát před nevidaným úkolem uhníst si vlastní život holou dlaní.

Co Heřman tuší, čeho se bez hrůzy obává, to Bohdána zatím již prožívá: bývala usedlá a je teď potulná, život pro ni nemá již ani určité podoby, ani souvislosti, je atomisován, složen z okamžiků nestmelených ani zákonem, ani nutností. Tento osud ji stihl, aniž ji proměnil; je bezzemek, ale její duše není duší vaganta. Nemá většího přání než zase se usadit. Goethe — člověk na ten křišťál živé vody nemá pro jeho velikost zapomínat — je, ať se sebe výsostněji rozhlíží zrakem i duchem, dokonalý maloměstský šosák. V něm neproudí ani kapka tulácké krve, ani kapka krve bohéma.

„Um punkte punkte punkte Zehn, —
muß der Philister, der Philister nach Hause gehn!
Adieu, Herr Nachbar, auf Wiedersehn!
Um punkte punkte punkte Zehn.“

A protože vždycky, docela vždycky a bez výjimky — toho si, moji milí čtenáři laskavě povšimněte nejvíc — byl pravdomluvný, ano pravdomluvný, protože nikdy nelhal a nikdy nic nepředstíral, proto nemohl přijít na „duchaplný“ nápad požádat Carmen o trochu krve k transfusi pro svou nedobrovolnou tulačku. V Šaldově „Novině“ jsem před dvaceti lety na Hejnovi a na Goethovi demonstroval proces, jakým se člo-

věk z první naivity etapou světa znalé sentimentality těžce probíjí k nové naivitě zmoudřelé. Doložil jsem na příkladech, jak se Heine těžce a teprve na sklonku svého života protřpěl k tomuto novému přitakání životu; že Goethovi bylo dopřáno povědomí pravdivosti mnohem laskavější, nezmučené tolikerými pochybami.

Je to pro vás, na vaši cestu životem, do budoucnosti našeho národa a našeho státu odkaz velevýznamný, ať přichází odkudkoli. Pravda! Goethe jako umělec nikdy nelhal; to neznamená, že lhal jako člověk. Tím chci říci: nebylo proň dualismu, nebylo rozporu mezi člověkem a umělcem, v jeho vlastním nitru a v jeho díle uměleckém to máme makavě zapsáno. Oď svých štrasburských básní, od chvíle, kdy přestal být ohlasem módních vlivů, nenapsal a neřekl nic pouze proto, že by to bylo bývalo hezké, účinné, prospěšné, ducha-plné, zábavné. Vyslovil — a to při tom množství již něco znamená — jen to, o čem byl přesvědčen. Fráze, konvenční povídání, aby se líbil, aby sám sebe opijel, aby zahnal čas, aby zvýšil účinnost své myšlenky, svého díla — to všechno mu bylo povždy cizí.

S čítáme.

V oblastech ducha není mechanického sčítání, tam se všechno živě a účinně prorůstá. Goethovým účtováním jsou dvě jeho díla: Faust a Vilém Meister. Co jsme se pokusili formulovat jako poučky obecně platné, naplňuje básníka a jeho postavy. Působením polarit, o které jsme mluvili, je každý jejich okamžik postojem boje. Boje citů a myšlenek starých, nových, nespočetných, neustávajících a není vítězství ani porážky, po nichž by nastal klid. Vždyť jsme účastní utkáni, které nezačalo včera a neskončí zítra; teprve z časového odstupu bude možno odhadnout, jaký byl stav boje v tom onom lidském okamžiku. Tuto strašlivou a spolu velkolepou podívanou, toto věčné zápolení rozrušených atomů, které, byvše utrženy, stávají se makrokosmy, aniž přestávají být mikrokosmem, tuto podívanou uvedl Goethe na dvě podstatně odlišná jeviště.

Ve Faustovi je tento nepřetržitý zápas řešen symbolicky na scéně, jejíž hloubky nedohlédneš; čas pak si musíme představit jako nejzazší možnost, jako rámcové maximum, v němž se vrstevují události všelidské. Goethe nebyl první, který svůj děj zasadil do prostoru symbolicky nekonečného a přece i omezeného místně a časově. Nejinak učinili Homér, Dante, Milton, Klopstock. Něco nového však zde charakterizuje básníka i jeho dílo: zdůraznění lidského, faustovského já na pozadí nebes, země a pekel. Všechna dřívější já bývala zakleta v kosmu, zmizela v něm, vzdala se mu; teprve Faust odolává. Všechna dřívější já se nějak podřídila vůli boží, vydala se na milost i nemilost, netroufala si soupeřit; u Fausta sborově souzní hlas zcela nový, nevidíš, odkud přichází, nevidíš, kam míří. Takové resignace, tak pokorné, tak hlubokého zachvění před věčností osudu a před nesmírnou platností zákonů divák posud nezažil. A přece tu uprostřed vesmíru stojí člověk nezadávací své lidské cti. Vida nekonečnost konců a nedohlédaje konce nekonečnosti, přiznává Faust svou malomoc. Ale postaví se doprostřed. Postaví se tak, aby byl osou všehomíra. Podřizuje se, aniž vydává svou suverenitu. Stvořil-li bůh svět a v něm Fausta, rozpoutal-li věčné zápolení ve vesmíru i ve Faustovi, je za to odpověden. Faust je příliš skromný, aby se o tuto odpovědnost chtěl dělit.

Faust poznal, že jeho povinností je nezaváhať, neustoupit, účastniť sa boje, deť sa čo deť, vydat z seba to najlepšie bez rabatu, bez smlouvání, bez rezervy, vydat maximum, ano maximum toho, čo prijal. Po takej účasti ve vřavě boje je lidská zodpovednosť, je lidský podíl vyčerpan a dopit; s úsměvnou převahou předstupuje Faust před každý soudní tribunál.

Šlo nyní o to, do nekonečného prostoru Fausta postaviti tak, aby bylo scénicky patrno, že je osou vesmíru; způsobiti, aby jeho časový a prostorový rozměr neskreslil nekonečnost. Jako všechny velké činy, je i tento Goethův tak prostý, jak jen možno. U nebe a u pekla stojí hraniční kameny světa; Faustova sázka a jeho oslavení vykrojují dávku času. V I. díle se deť aplikuje na Fausta, II. díl probíhá metafyzicky, v jeho ústředí již není Faust, lokalizovaný v německém středověku, nýbrž Faust-nositel lidství od rané antiky po průmyslové století XIX. Řada scén je od vstupního monologu I. dílu po metafyzický závěr dílu II. pevně semknuta. Ze scén do scén se arci nevstupuje, krokem vesmírných prostranství je skok, za zřešených scén, za proměn na neosvětleném jevišti urazíme nejdál; hmotné jeviště a spád dramatické řeči jsou posud drsní pomocníci; technika obou dílů Fausta má něco společného s technikou dřevorytu, střídá kontrasty, klade bílé vedle černého a vedle černého bílé, mezi anděle a ďábly zasunula propast křesťanskou. Epická próza zlidštuje scén, a přece žádná situace není statická, všechno je odstín, všechno je na přechodu. Faust je zasazen do básnického rámce a vesmír k němu vstupuje lomem chrámových oken. — Vilém Meister vyrůstá ze skutečného života, ze skutečnosti nám všem patrné, povznáší se poněkud nad zem a pohybuje se na této málo vysunuté ploše celkem paralelně.

Kruh se uzavřel tím, že Goethe maximum lidských sil proměnil v čin. Svě dílo domyslel, dotrpěl a dokončil. „Měšťáka oceňujeme podle práce, kterou vykonal, šlechtice podle toho, jaký je.“ Přiznejme, že jsme lidstvo posud demokratisovali celkem jednostranně. Kěz z demokratické lásky k bližnímu nalezneme někdy sílu k práci méně destruktivní: Ovšem lidem bez výjimky, všem dělníkům lidského mraveniště udělit šlechtictví; nikoli insigniemi bohatství nebo moci, nýbrž blažícím právem zodpovednosti a neměně blažící možností svobodně použiť svobodných sil.

Život a instituce

N. Melniková-Papoušková:

Sovětské hádanky a odpovědi

Měli jsme již příležitost mluvit nejednou o tom, že lidové umění žije proti přesvědčení školských autorit dále, byť se přizpůsobovalo novým poměrům. Mluvili jsme už speciálně o jedné odrůdě této anonymní nebo poloanonymní tvorby i v Rusku, to jest o lidových malířích v Palechu. Jestliže mne však neklame paměť, neměla jsem v tomto a jiných člancích příležitost zmínit se o pseudolidovém, řemeslném směru, který se pěstuje v SSSR v zájmu propagandy. Stačí chytit sovětský rozhlas nebo spustit sovětskou gramofonovou desku, abychom se přesvědčili, jak tam kvete pozlátková lidovost, jež souvisí mnohdy

velmi úzce s carským absolutismem a pravoslávím, nyní však byla přešita podle nové míry. Častušku, vojenské písně, ba i lyrika se živí elektrisací, pětilátkou, kolchozem a traktory, okrášlenými vesnickou poesí, a zpívají se na staré lidové melodie. Je v tom stejná směs starého a nového, jako ve filmech, kde se připouštění býka ve vzorném hospodářství končí jakousi apotheosou na způsob lidové slavnosti, na které nevinné vesničanky ozdobují býčka věnci. Nová forma se teprve kdesi rodí, a zatím užívají staré, navyklé, v naději, že snad bude působivá, přes to, že oficiálně byla prohlášena za mrtvou.

Souběžně s tím možno pozorovat ještě jeden zjev, to jest pokračování lidové tradice u samotného lidu, neuvědomujícího si rozdíl slohu a rozporu mezi formou a obsahem. Tuto naivní tvorbu, kterou lze v naší době těžko rozlišovat od umělé, měla jsem příležitost pozorovat na častušce. Nedávno byla provedena sběratelská práce v jiném, také drobném žánru, totiž v hádankářství. Takové druhy, ve mnohém obdobné užitému umění, jsou zajímavé a dokumentární nejen v uměleckém, nýbrž i v životním směru, a není tudíž divu, že právě ony přilákaly sovětské sběratele, u nichž až na malé výjimky jsou kromě ryze vědeckých cílů s našeho hlediska také vedlejší. Že je tomu tak, o tom svědčí úvodní články ke sbírce hádanek, vydané nedávno M. A. Rybnikovou v Moskvě. Už na prvé stránce čteme:

„Hádankou, jakož i epigramem porážejí politického a třídního nepřítele; hádanku nalézáme v nástěnných novinách v oddílu humoru, na stránkách žertovných časopisů; hádanka je druh ostrovtipu, který se teď vědomě i nevědomě kultivuje. Měli bychom však chuť pěstovat jej vědomě a život se při tom největšími výsledky a vzory. Těchto vrcholných výsledků a vzorů spolu s politickou satirou potřebuje také škola. Všechny slabikáře, dělnické knihy, dětské kalendáře a časopisy užívají hádanky. Také nové zásoby hádanek jsou naprosto nezbytné.“

Jak a v jakém směru se dělají hádanky v SSSR, můžeme vidět z analogického tvůrčího procesu, který uvádí jako příklad Rybniková:

„Vůdce literárního kroužku v továrně, sám dělník, soudr. Judin, učí soudruha, začínajícího psát: Zítřka, až půjdeš do práce, buď tvým tématem to, co ti první padne do oka, o tom piš. Do příští schůze přijde mládenec bez veršů. Je tázán: Proč jsi nic nenapsal? — Ale Míšo! Vyšel jsem na ulici a první mi padl do oka automobil. Co pak se o něm dá napsat? Jaké je barvy, jak se točí jeho kola a jak pracuje motor? Kdopak to potřebuje? — A což se na to nelze dívat hlouběji? Možná, že ten automobil byl poslán z Ameriky a dělník, který jej ukládal do bedny, sedí teď v buržoasním vězení. Mladík mi nedá domluvit a spěšně se chápě mé myšlenky.“

Výborně, ale teď se táži já: kdo to potřebuje? Odpověď je zřejmá: ani literatura, ani lid. A napadá mne, že by se ani neměli odsuzovat fariseové, říkající „Děkuji ti, Bože, že's mne nestvořil celníkem“, protože po přečtení tohoto passu jsem si pomyslela: „Děkuji ti, Bože, že's mne nestvořil sovětským spisovatelem a také za to, že kulturní utiskování buržoasie, o kterém se tolik píše v sovětských novinách, neodpovídá skutečnosti.“ Kdyby věc vypadala tak, jak lze číst téměř denně v „Izvěstích“, „Pravdě“ a drobnějších orgánech, musili bychom jen napsat: „Spatřil jsem automobil a pomyslel jsem si: pošlou jej do SSSR, bude v něm jezdit komisař s milenkou, komisaře posadí za zpronevěru do vězení a automobil se při nedovedném zacházení rozsype.“ A přec by v tom byla dávka pravdy, zejména v konci věty, jak dosvěd-

čují specialisté, uvádějící, že evropské a americké stroje nutno místo po 6 letech vyhodit už po 6 měsících, protože se s nimi nedbale a nedovedně zacházelo. A přec je dobře, že se o tom nemusí stále psát.

Vše to dohromady svědčí na jedné straně o metodách a názorech, a na druhé straně o značně matné představě, jaký je rozdíl mezi lidovou a knižní tvorbou. Že je tomu tak, toho důkazem je celá kapitola o „sociální povaze hádanky“, kde se umělecká tvorba nazývá měšťáckou a lidová selskou, jako by celý rozdíl spočíval v místě původu a nikoli ve způsobech a tradicích tvorby. Zdá se nám, že příklady, jež uvádí sama Rybníková, vyvracejí její názory. Podívejme se třeba na tyto hádanky, tématicky stejného druhu:

Sam věrchom,
a nogi za ušami.
Čto takoje pered nami,
dvě oglobli za ušami,
na glazach po kolesu
a sidělka na nosu.

Sám na koni,
ale nohy za ušima.
Copak je to před námi:
dva oje za ušima,
na očích po kole
a sedátko na nosu.

(Brýle)

Nebo jiná paralela:

Sam alyj
sacharnyj,
kaftan zelenyj
barchatnyj.

Sám červený
cukrový,
kaftan zelený
sametový.

Kaftan na mně zelenyj,
a serdce, kak kumač,
na vkus, kak sachar sladok,
na vid pochož na mjač.

Kaftan mám zelený,
ale srdce jako červená látka,
na chuť jsem jak cukr sladký,
na pohled se podobám míči.

(Meloun)

Ostatně tento nedostatek citu jde tak daleko, že do sbírky hádanek je zařaděna i báseň Tretjakovského, či správněji pseudo-Tretjakovského, která nikdy neaspirovala na hádanku:

Stoit drevesno
k stěně primknuto,
zvučit čuděsno,
byv palcem tknuto.

Stojí dřevo
o stěnu opřeno,
zní nádherně,
když prst se ho dotkne.

Ale již dosti toho; nám dnes nejde o kritiku vědecké, byť i populární práce, ale o to, co z ní lze vyvodit pro charakteristiku soudobého života, jeho nejnovějších projevů a význačných rysů. Sběratelé upozorňují, že tato kniha obsahuje hádanky, zapsané v roce 1929—30. Za svou osobu dodejme, že to ještě neznamená, že všechny sebrané hádanky jsou tak nového původu, nýbrž jen tolik, že jsou do oné chvíle ještě v oběhu a tudíž živé. Našla jsem mezi nimi takové, kterých často užívala má babička, pamatujíc si je ještě z doby svého vesnického mládí před dobrými 90 lety. Tento fakt ukazuje životnost folkloru a přítomnost lidu k tomu, co vytvořil sám.

Na tomto materiálu možno však pozorovat ještě jiný, neobvykle charakteristický fakt — vnitřní přesun při naprosté vnější stabilitě. To se projevuje převážně tím, že hádanka sama zůstává nedotčena, kdežto rozuzlení vypadá naprosto nově. To lze vysvětlit do značné míry tím, že velké množství předmětů, na které byly sestaveny hádanky, vyšlo z užívání, kdežto jejich funkce nebo shodné procesy vzaly na sebe jiné předměty. Na příklad ve městech je téměř neznám podstavec na louč, o kterém se hádalo: „Stoit Proška na odnoj nožke, krošit ogněnyje kroški“ (Stojí Proška na jedné nožce, drobí ohnivě drobty). Hádanka zůstala, ale odpovídá se na ni: brusič. Jiným příkladem může být stará hádanka:

Visit, motajetsja,
vsjak za něgo chvatajetsja

Visí, houpá se,
každý se ho chytá

na kterou se dříve odpovídalo: ručník, ale nyní: držátko v tramvaji. Jak patrně, vymírání odpovědi neodpovídá vždy zmizení předmětu, na který byla hádanka dělána, ale často jde cestou asociace podle funkce nebo zjednodušených znaků jevu nebo věci. V posledním případě nastává v samotné hádance téměř nepatrná změna, jako by nehrající na první pohled úlohy. Máme tu na příklad takové dvojité hádanky:

Černaja korova
věs mir poborola

Černá kráva
přemohla celý svět

a

a

Černaja korova
věs mir pereporola.

Černá kráva
přepárala celý svět.

Na první se odpovídá: noc, na druhou: rádlo. Jiným příkladem může být tato dvojice:

Krasnaja děvica
sidiť v temnice
a kosa na ulice.

Červená panenka
sedí v žaláři
a cop má na ulici.

(Mrkev)

Stoit děvica v izbě,
a kosa na dvore.

Stojí panenka v chalupě
a cop má na dvoře.

(Pec a kouř)

Jak patrně, hádankář hraje v těchto případech s alegoriemi a zdůrazňuje ony zvláštnosti předmětu, které jsou nejnápadnější, ale ve skutečnosti nejsou podstatné.

Přes to, že se všechny hádanky, které jsme dosud uvedli, týkaly životních zjevů, neviděli jsme v nich nějakých nových projevů. V ryze vesnických najdeme toho velmi málo, a je-li něco takového, pak pozorujeme zde vliv města nebo bývalých městských lidí. Mohli bychom očekávat, že různé novoty, kterými se chlubí sovětská vláda, jako jsou traktory a podobné věci, překvapí sedláky, kteří budou kolem nich tkát nový svérázný folklor. Takové jevy můžeme bohužel pozorovat v jejich čisté podobě ve velmi omezeném počtu. Tak v oddělení „Otop a osvětlení“ není jediné hádanky na elektrickou žárovku, zato však se zachovaly hádanky na louč. Avšak ve zvláštním oddílu techniky nalézáme na toto téma několik hádanek.

Visit gruša
nělžja skušať

Visí hruška,
není k jídlu

nebo

Ja — volšebnaja lampada,
Zažigať menja ně nado,
Kak ni dujtě na menja,
Ně zadujetě menja.

Jsem kouzelná svítlna,
zapalovat mne netřeba,
foukejte si na mne sebe víc,
nesfouknete mne.

Tak je tomu také v oddílu „Pracovní nářadí“, kde technicky nejpokročilejším předmětem je mlátička, kterou sedláci znali dobře už před revolucí. Velebený traktor nalézáme zase v oddílu techniky a při tom všechny tři varianty pocházejí ze střední nejkulturnější a nejpodporovanější části Ruska. Zde jsou:

Ně lošaď, ně vol,
a s plugom poper.

Ani kůň, ani vůl,
ale s pluhem se dere.

Ně lošadju, ně plugom,
a zemlju zapachať.

Ani koněm, ani pluhem,
a přecě půdu zoral.

Pychtit, krjachtit, voročit,
kormit mnogich chočet.

Funí, heká, převaluje se,
mnoho lidí chce nakrmit.

Je zajímavé, že i takový, zdálo by se, naprosto nový zjev v hádance se popisuje pomocí předmětů, téměř

s ním kontrastujícím; taková je síla tradičního myšlení lidu.

Když jsme se dotkli technického oddílu hádanek, musíme se podívat, co v tomto oboru překvapuje hlavně představu lidu. Řekněme předem, že to nebývají vždy nejprospěšnější a nejužitečnější předměty pro denní život. Setkáváme se zde hlavně s tolik oblíbeným nyní gramofonem a příbuzným mu radiem, o kterých se hádá nejrůznějším způsobem, na příklad:

Ně člověk, a vygovarivajet? Není to člověk, a přece
mluví.
a složitější a více specialisující zvláštnosti, na příklad

Kto dostupen i tččet, Kdo je přístupný a plyne,
každomu novosti něset? každému novinky nesé?

nebo

Ně zamětna dlja ljuděj, Nepozorovatelná(é) pro lidi,
No pugajet lošaděj ale leká koně

až po celý baladický popis o mnoha strofách. Z něho uveďme jen začátek a konec:

Pust' na suše ili v morě Ať na souši nebo v moři,
Radost budět ili gorě — radost máš-li, jsi-li v hoři —
Ja po sělam, gorodam ve vsi, městě, ve předměstí
v mig sobitja peredam. v mžiku hlásím všechny

Vsě rovno mně: dlaše bliže, Jedno je mi: dál či blíže,
Skažem, rěč idět v Parižě, třebaš řeč jde až z Paříže,
a v Sibiri tak slyšna, přec v Sibiri ji tak slyší,
Slovo zděs zvučit ona. jak by zněla přímo v chyši.

Vozduch — vot moja doroga. Vzduchem vede cesta moje.
Děněg stoju ja němnoho. Nedáš mnoho — budu tvoje.
Ně pora li, brat, tčbě Čas je, pospěš brachu, hajdy,
Zavesti menja v izbě. zaved' si mne do své chajdy.

Pak přichází celá řada dosti žertovných hádanek o železnici, jako jsou tyto:

Do čego narod dochodit, Kam až to lid došel,
Samovar po relsam chodit. Samovar jezdí po kolejích.

Smyslem i formou jsou velmi blízké také dosti početné hádanky o lokomotivě:

Čto za lošad', Jaký to kuň,
čto za pes: jaký to pes:
jest' drova, žere dříví,
a ně oves. ne oves.

Hned po těchto velkých věcech, které musily svého času převrátit život vesnice, nalézáme předmět, který se za sovětské éry stal nejen potřebným, ale nezbytným v každém hospodářství — primus.

Malaja mašina, Malý stroj
vės dom vspološila, uvedl celý dům do poplachu:
Taščí vodu i maslo, Honem přines vodu a máslo,
poka ně pogaslo. než to zhasne.

Je charakteristické, že v této hádance není uveden jen sám předmět, ale také celá atmosféra spěchu a shonu, do kterého se dostává soudobá domácnost, ve které se všechno dělá ne tehdy, kdy je toho třeba, ale kdy k tomu dá možnost státní hospodářství. Analogickou hádanku o primusu nalézáme také v oddílu školním:

Šumit, gorit, Hučí, hoří,
ščí varit. vaří šči.

K předchozím hádankám se přímo přimykají ty, které vyvolávají v představě automobil, aeroplán a velocipéd, který v SSSR nikterak nepřestárl tak, jako v některých evropských zemích. V zájmu úplné spravedlnosti nutno však podotknout, že i Rusku hádanka o velocipédu zní trochu ironicky:

Dva kolesika podrjad, Dvě kolečka vedle sebe,
ich nogami vertjat, a točí se nohama,
a pověrch torčkom a nahoře trčí
sam chozjain krjučkom. sám zkroucený pán.

Něco jiného je ovšem automobil nebo letadlo, které budí pravé nadšení sovětské mládeže stejně jako naší.

Jest' lošadka, Je koníček,
Sama gladka, nejhladší,
Poka vezjet, dokud veze,
To i zret, pořád žere.
A stala, Zastaví se,
i žrať perestala. přestane žrát.

To byl automobil, a tu je letadlo:

Letit, Letí,
Kak pčela žužžit, jako včela bzučí,
A kryljami ně mašet. ale křídly nemává.

nebo

Zakručū, zažurčū, Zakroužím, zabručím
Pod něbesa ulečū. pod nebe uletím.

V tomto oboru folkloru nepřešla beze stopy ani válka, takže se setkáváme s dosti značným počtem hádanek na téma: náboj, kulka, šrapnel, lze však soudit, že mnohé z nich nejsou nic jiného než přizpůsobení a přepracování starých hádanek snad už z balkánských a napoleonských válek.

Mnohem zajímavější je oddíl, nazvaný „Gramota“, který však by bylo správnější nazvat „Osvěta“, neboť obsahuje řadu kulturních a pro široké vrstvy do určité míry nových jevů. Mohli bychom sem zařadit hlavně kartáček na zuby:

Chvostik Ocásek
Iz korověj kosti, z kraví kosti,
Suněš v rot — vsuneš jej do úst,
Razom grjaz sotret. hned setře špínu.

která se z jakési příčiny vyjímá v oddílu techniky.

První místo měla by tu ovšem zaujímat gramotnost a boj s negramotností, ale stejně jako v jiných kapitolách ožehavá témata jsou tu zpracována málo.

Kogda zračajij čelovek byvajet Kdy bývá vidoucí člověk slepý?

Tyto dvě řádky jsou jedinou replikou na nedostatek gramotnosti, se kterou vedou úřady dosud boj. Největší počet hádanek se týká knihy, dopisu, poštovní schránky, ale jejich původ není příliš nový a sahá do předrevoluční a předválečné doby. Mnohem bližší k nám jsou ovšem hádanky o novinách a prodavačích novin. O oněch čteme:

Odni zavarili, Jedni zavařili,
Drugije nalili, druzí nalili,
Skolko ni chleba, byť by se sebe více jedlo,
Na ljubū artěl chvatit. stačí to na každou artěl.

nebo

Jazyka ně imějet, Jazyka nemá,
A u kogo pobyvajet, ale u koho pobývá,
Tot očej mnogo uznajet. ten se velmi mnoho dovídá.

Prodavač a rozšiřovatel novin je hádankářem popsán takto:

Na uglu stoit malčiška, Na rohu stojí klučina,
Děržit sumku on pod myškoj, drží brašnu pod pažím,
I prochožemu kričit: a na chodce volá:
„Gorod Tokio gorit, „Město Tokio hoří,
Boj na ulicach Berlina.“ boje na berlínských ulicích.“
Ajda malčik, molodčina. Ajta hoch, chlapík!
Za granicej ně byval, Za hranicemi nebyl,
A vsě novosti uzna. a všechny novosti se dověděl.

Právě tak pod knižním vlivem, což však v daném případě nikterak neznehodnocuje jejího životně-doku-

mentárního významu, vznikla také hádanka o zeměpisné mapě.

Dorogi imějutsja — jechať nělžja,
Zemlja jest' — pachať nělžja,
Luga jest' — kosit' nělžja,
V rěkach, v morjach — vody nět.

Jsou cesty — jet po nich nejde,
je země — orat ji nelze,
jsou luka — kosit' je nelze,
v rěkách, v mořích — není vody.

Měli jsme již nejednou příležitost ukázat na anekdotách a častuškách, jak se v tomto drobném a zdánlivě nepřilíživém významném žánru odráží soudobý sovětský život jako v kapce vody. Così podobného podávají také hádanky. Už to, co jsme rozebrali, ukazuje, že ani tato forma lidové tvorby nemohla uniknout vlivu života, valícího se kolem. Poněvadž však sama hádanka je formou mnohem starší a tudíž i ustálenější a méně tékavou, než na příklad častuška, také nové věci dostávají v ní dosti tradiční zevnějšek. Proto lze skutečnou současnost nalézt spíše v hádankách individuálních než lidových. Takové hádanky píšou za účelem propagandy selští a dělničtí dopisovatelé do svých místních novin; jimi se zkouší ostrovtip a ještě více pevnost názorů školáků, kterým se dávají jako úkol. Ve sbírce, která nám dává většinou materiál, je ještě před folkloristickým oddílem oddíl, nazvaný „sovětský“. Tyto hádanky, stejně jako některé dříve uvedené, nemají nic společného s lidovými hádankami a k individuálním nejsou přiřazeny jen proto, že sběrateli se nepodařilo zjistit jejich skutečného původce.

Zde rozkvétá sovětský život se všemi svými zvláštnostmi, naprosto ne však ve svých negativních rysech, které nemají přístupu do sbírky. Všechny instituce, nařízení a charakteristické rysy jsou zobrazeny svérázným jazykem hádanek. Na první, dosti dlouhou a popisnou hádanku, nutno odpovědět: Ženotděl — ženské oddělení, to jest instituce pro ochranu žen.

Kol v semějstve erunda,
Muž i pjan i grub — běda.
Poběžat' ženě kuda?
Kto zakonnych vsěch statěj
Razjasnil porjadok jej,
Dlja sebja i dlja dětěj?
Kto razborščik ženskich děl
i zaščita?

Když v rodině je nesmysl,
muž je opilec a hrubec —
je zle.
Kam se má žena utéci?
Kdo jí vysvětlil
všech paragrafů zákona řád
pro ni i pro děti?
Kdo projednává ženské věci
a je jejich obhajobou?

Další hádanka zní ještě hlučněji, její tón je vítězný jako na táboru a odpovídá mu při každodenním sovětském pathosu také téma.

V karman položiš,
budět rasti,
mal dlja vzora,
a celoj straně opora.

Když ji položiš do kapsy,
bude růsti,
je malá na pohled,
ale je oporou celé země.

Ukazuje se, že je to půjčka industrialisace. V témže duchu, byť prostěji, je udělán také kooperativ.

Jesli ty pareň prost,
to otvět na odin vopros:
počemu u častníka post,
Jesli u krestjanina
maslenica?

Jsi-li ty prostý hoch,
odpověz na jednu otázku:
proč je u soukromého
obchodníka púst,
když u sedláka je masopust?

Za to každý náznak na komunistickou stranu nebo i organizaci přímo vře sebevědomím vnitřní pýchy; proto na záhadnou otázku:

Kakije tri bukvy
vo vsěm mire jest'?

Jaká tři písmena
jsou v celém světě?

následuje odpověď, která nemůže nikoho překvapit — je to K. I. M. a v překladu do více méně obyčejného jazyka komunistická internacionála mládeže. Je pocho-pitelné, že při takovém myšlenkovém pochodu nejhluč-nější slova připadají R. S. F. S. R., která musí budit ani ne tak lásku jako úctu a strach, třebaš už svým znakem.

Odin dlja rabočego,
Drugoj dlja krestjanina.
Kak sojdutsja —
Buržui zatrjasutsja.

Jeden pro dělníka,
druhý pro sedláka.
Až se sejdou —
buržoové se zachvějí.

Je zřejmo, že nepřátelské jevy se kvalifikují neméně horlivě, nikoli však v pozitivním, nýbrž negativním smyslu. Řekli bychom, že nejvíce dráždí žluč každá zmínka o náboženství, byť to ryze materiálně škodilo sovětskému režimu nejméně. Tupá zlost, která boří v Moskvě staré chrámy, jež jsou vzácnými uměleckými památkami, sestavuje ničím neospravedlněné pamflety, jako je tento:

K čemu ně prilož —
Obman da lož,
Zatměnje umu
I vedět v tmu.

Ve všem všudy
klam a lež,
zatmění rozumu
a vede do tmy.

Ale taková věčná negace může vésti také k opačnému výsledku. Měli jsme za poslední léta příležitost pozorovat několik dětí ve věku od 7 do 10 let, které se zabývají, nepřírozeně na svůj věk, otázkami existence Boha a rozbořem různých náboženských témat. Tak jeden z nich, vyprávěje, že ve škole je učí zpívat píseň, ve které se mluví přibližně, že pionýři vylezou na nebe a „rozeženou všechny bohy“, podotkl: „když budeme musit teprve rozhánět bohy, pak ještě jsou“. Jiné dítě, sedmiletá dívka klade při setkání s každým cizincem vždy tutéž otázku: „Věří se ve vaší zemi v Boha?“ Totéž děvčátko, když mu bylo šest let, vyptávalo se vytrvale, proč různé ovoce má různá semínka a když slyšelo od otce, že to tak zařídila příroda, namítlo: „Že mluvíš tak nerozumně, tatínku, jako by příroda byla bez Boha“. Netvrdíme ovšem, že je to zjev masový, ale rozhodně není ojedinělý, takže přec jen může svědčit o určitém myšlenkovém proudu, neodpovídajícím oficiálnímu, povinnému kursu.

Hned po náboženství následují kněží, ikony a kula-kové, v sovětské představě nerozlučně spolu souvisící, pak přichází „lišenec“ — člověk zbavený volebního práva.

U čelověka golos jest',
A govorit' ně možet

Člověk má hlas,
ale mluvit nemůže

V témže okruhu se pohybují také hádanky selského dopisovatele Muraševa, který už i předměty mimo poli-tickou sféru charakterisuje bojovnými termíny. Tak kocour je pro něho buržuj, nepman.

Idět nepman tolstyj,
v šubě barchatnoj,
a bosoj.

Jde tlustý nepman
v sametovém kožichu,
ale je bosý.

Kuřata v umělé líhni jsou pro svou novotu nazvána stejně jako revoluční děti „oktjabrjaty“.

Ot volšebnogo larka
Rodilis oktjabrjata.

Z kouzelné skříňky
zrodila se oktjabrjata.

Hlavní repertoár Muraševa pohybuje se však na jedné straně mezi předměty selského hospodářství a na druhé straně mezi kulturními a sovětskými novinkami, jako je spořitelni knížka, přenosné kino, automobil, radio, traktor, aeroplán atd.

Školní hádanky, nejsou-li inspirovány pedagogy, kteří jimi chtějí vychovávat politicky děti, mají také svou čistou dětskou stránku. Vidíme zde mnoho hádanek o školní tabuli, která se téměř vždy přirovnává k poli, o papíru, tužce, křídě, písmenách, lavicích, pryži atd. Dospělejší nebo uvědomělejší si všimají plakátů:

Ně govorit, ne razkazyvajet, Nemluví, nevypráví,
A priměr pokazujajet. ale ukazuje příklad.

Pak přichází to, co svádí nyní mládež celého světa: letadlo a automobil se všemi detaily a obměnami jako je autobus.

Jezdit, a ně lošaď, Jezdí a není to kůň,
Nogi v galošach, nohy má v kalošich,
Speredi treščit, zepředu rachotí,
Szadi dymit. zezadu kouří.

Okruh vjemů se stále více rozšiřuje a podle vzrůstu a vyspívání vnikají do něho i takové jevy, jako je textilní továrna.

Ně mužik a kurit, Není to sedlák, a kouří,
Ně baba a prjadět. není to selka, a přede.

To, co je pro proletářské dítě továrna, to je pro vesnické dítě šrotovací a secí stroj, traktor. Ale trochu tendenčnosti a téměř propagandy zní z hádanky na kombajn (kombinovaný hospodářský stroj):

Beret bylinku, Bere stebélko
Kidajetsja meškom. a vyhazuje pytle.

Bez závislosti na věku, ale spíše v závislosti na náhodě, vnějších okolnostech stoupá odraz oficiálních sovětských názorů v dětských hádankách. Nějaká pravidelná kampaň proti nedbalému zacházení s drahými zahraničními stroji nebo proti tak zvanému razgildajstvu (marnotratnému lajdáctví) mohla snadno vzbudit u školáka hádanka o neošetřovaném stroji.

Šumit, grěmit, Hučí, hřmotí,
Šipit, myčit, syčí, mečí,
Strach nagonajajet, strach nahání,
Rotozejev chvatajajet. zevlouny chytá.

Ale všechny tyto výtvořiny přes svou sovětskou speci-fičnost nutno rozlišovat od těch, které děti vytvářejí ve smyslu celkového sovětského plánu: vytvořit co největší počet komunistických jednotek, myslících a jednajících podle programu, schváleného stranou a vůdci. Za určitých podmínek, kdy děti na jedné straně nemohou srovnávat a přezkoumávat, co slyšely a viděly, dává se jim na druhé straně možnost rozvíjet ony stránky, které výchova zpravidla potlačuje a je pochopitelné, že nejen ochotně poslouchají, ale i věří a opakují, co se jim den jak den vštěpuje. Ostatně tomuto pedagogickému procesu nepodléhají jen děti. Sovětští občané, kteří se upřímně pokládají za nekomunisty, vyslovují o Evropě, buržoasii, zahraniční politice, sovětských úspěších atd. názory, jež překvapují svou shodou s oněmi řeči bychom imperialistickými názory, které se vštěpují denně novinami, brožurami a řečmi na povinných táborech.

Není tedy divu, že školák v okolí Moskvy skládá tuto patetickou hádanku na Dněprostroj:

Tekla řeka i buševala, Tekla řeka a bouřila,
V něj ljuďej ně malo lidí v ní mnoho hynulo.
pogibalo, Ale člověk ji zastavil,
No čelověk jeje ostanovil, světél mnoho rozsvítíl.
Ogněj on mnoho razsvétíl.

Lze také velmi těžko předpokládat, že by 12letý hoch prostudoval tak mezinárodní situaci, aby se přesvědčil, že Dohoda jen čeká na to, aby se vrhla na SSSR a zničila je. Ale o tom nalézáme tuto hádanku:

Tak i chočetsja sobakě sjest Tolik by rád pes sežral
da ně možet. a nemůže.

Pravděpodobně týž žák z Vjatky píše jinou hádanku:

Odin upal, Jeden padl,
směnili vschody. nahradily jej nové výhonky.

Bez příslušné průpravy nelze uhádnout tuto hádanku a abychom netrápili čtenáře, řekneme rovnou, že je to Lenin a strana. Z téhož repertoáru je také nafoukaně-naivní hádanka o SSSR:

Malenkaja krajuška, Maličký kraj
a všem zavidna. a všichni mu závidí.

Jako závěr uvedeme ještě poslední hádanku o sovětském rudém praporu:

Krovavo - krasnoje, Je to krvavě rudé
a mir nėsět. a nese to mír.

Myslím, že by bylo zbytečné vyvozovat jakékoli závěry, protože z materiálu samotného je vidět, že jako nejméně svobodný z drobných literárních žánrů hádanka nejsilněji odráží celou oficiální stránku života. Možná, že kdyby se takový sborník nevydával v Rusku pod přísnou censurou, našli bychom v něm i jiné stránky, ale hádat o tom nemá teď smyslu. Můžeme být spokojeni i tak, že se nám i tak podařilo shlédnout byť i ne úplný a skutečný obraz soudobého sovětského života, pak alespoň to, co z něho chtí udělat a jak se jim to podařilo.

literatura a umění

Hovory s nakladateli

XII.

Dr. OT. ŠTORCH-MARIEN,
nakladatel „Aventina“.

Také v nakladatelské a knihkupecké čtvrti, v nejbližším sousedství „kmenisty“ Hampla, hned za rohem Spálené, v Purkyňově ulici č. 6, je nakladatelství Aventina. Jdeme okolo nového aventinského knihkupectví, vstoupíme do domu, pod jehož střechou jsou umístěny kanceláře nakladatelství. V prvním a jediném patře tohoto paláčku s barokní střechou z prežů najdeme v místnosti s rudou portiérou stvořitele a majitele nakladatelství, které se za nedlouhou dobu vypracovalo na největší náš závod. Bohužel nebyl ušetřen krize, pro neobyčejný rozsah jeho podnikání větší, než postihla jiné nakladatelské závody. Nemohu nevidět, že jsem — po prvé za dobu těchto rozhovorů — přijímán tentokrát poněkud chladně, a když se ptám na příčinu, zjišťuji, že římským pořadovým číslem *Hovorů s nakladateli* je dáván drem Štorchem-Mariemem smysl hierarchický:

„Byl bych odepřel být interviewován jako první, ale stejně se bráním tomu, abych byl poslední.“

Teprve po oddiskutování jeho výtky poukazem na nesporný význam „Aventina“, které se nemusí bát toho, že jeho prestiži uškodí o něco vyšší pořadové číslo v hovorech, neseskupovaných podle přesného hierarchického klíče, mohl být zahájen rozhovor. Na jeho počátku stála delší partie o historii „Aventina“. Uvádím aspoň několik bodů:

„U nás v rodině nebyla nejmenší nakladatelská tradice. Pokud pamatují, všichni mužští členové rodiny

byli specialisováni dvěma směry: na profesuru nebo lékárnictví. Já studoval slovanskou a srovnávací literaturu a dlouho mě vůbec nenapadlo, že budu někdy dělat obchodníka s knihami. Když mě to po prvé napadlo, myslil jsem, že to bude mé vedlejší zaměstnání vedle profesury, o níž jsem nepochyboval. Neměl jsem v Praze v kruzích literárních a nakladatelských žádné styky. Mé začátky nemohly být skromnější. Byl jsem nakladatelem, fakturistou, expedientem i zřízencem v jediné osobě. Znal jsem velmi málo lidí, a ještě méně lidí znalo mě. Nepřicházelo mně za těžko vláčet se s knihkupeckými balíčky po Praze: a konečně, vždyť jsem si byl i inkasistou. Už tehdy jsem však uctíval povolání nakladatelské. Neviděl jsem přirozeně do jeho praxe u svých „velkých kolegů“, ale již v těch miniaturních rozměrech obchodně i prakticky nezkušeného mladíka se mně projevovaly základní krásy povolání nakladatelského. Přicházel jsem do styku s těmi, o nichž jsem dosud jen čítal a debatoval, jejichž knihy jsem znal ještě z nedávných, tenkrát let gymnasijských. Polehoučku se mně otevíral svět uzavřený většinou lidí, ať již právem či neprávem obestíraný nimbem a aureolou. Stával jsem se přímým jeho účastníkem. Představuji si malou suterenní místnost s vyhlídkou do šedivého dvora podskalského činžáku, s trčícími regály kolem dokola, se stolem, na němž s chvějícími prsty byly kladeny první exempláře knih Čapkových, Karáskových, Sovových a všech ostatních, aby byly obestírány nesmírnou radostí z vlastní práce, jež měla už svůj řád, své předpoklady a podmínky.“

S jakým programem jste začínal své nakladatelování?

Stručně bych to vyjádřil tak: umínil jsem si dělat dobře dobré knihy. Připomínám, že jsem se přitom neohlížel na finance, vždyť už víte, že jsem neměl nejmenší zkušenosti, že jsem začínal jako diletant. K původní literatuře a několika jmenovaným již souborům jsem pomalu, ale stále víc začal přibírat i překladovou literaturu. Okruh programu, akční jeho radius se začal rozšiřovat. Před tím, než naznačím směr, jímž se toto rozšíření děje a bude postupovat, bych rád připomenul, že Aventinum bylo první ze soukromých nakladatelství, které vypsalo velkou literární cenu, dvacet tisíc korun plus deset procent z pětitisícového nákladu. Stalo se tak u příležitosti desetiletého výročí trvání republiky. Tuto cenu, jak bude ještě v paměti, dostal Jaroslav Maria za román „Váhy a meč“. Mimochodem: Jaroslav Maria byl vůbec první autor, který vyšel v Aventinu: byla to jeho „Dolfa“ v roce 1919. Také druhá cena, kterou vypsalo Aventinum, nebyla malá: deset tisíc korun na knihu básní, to bylo zase u příležitosti desetiletého trvání Aventina. Dostal ji Konstantin Biebl za knihu „Nový Ikaros“.

A teď k dalším programovým směrnícím Aventina: jednou z nich byla devisa: ze světové literatury to nejlepší. Hlavně z literatury anglo-americké, reprezentované především knihovnou „Standard Library“.

To jsem mluvil o epice, o beletrii. Druhá, doplňující směrnice mého nakladatelského usilování jde k literatuře naukové. První velký podnik toho druhu, do něhož se Aventinum pustilo, byly Wellsovy „Dějiny světa“. V nejbližších týdnech začneme vydávat obdobné dílo H. G. Wellse, „Práce, blahobyť a štěstí lidstva“. Druhé dílo po Dějinách světa byly pětisvazkové „Dějiny umění“ od Elie Faury, dílo, o němž

autor řekl, že česká edice je ze všech cizojazyčných edicí nejlepší. Vydáváme Prétův „Rostlinopis“, reprezentativní ilustrované vědecké dílo, na němž pracuje řada odborníků, s unikáty hlavně v ilustrační části. Bude mít celkem dvanáct svazků, dosud vyšlo osm. „Velký zeměpis světa“ překládaný z francouzštiny, dosud jsme vydali také už osm svazků. V nejbližších dnech začne vycházet „Střední Evropa“, celkem ve třech dílech. Letos z toho vyjdou dva díly, třetí vyjde později jako samostatný svazek, věnovaný Československu. Ve francouzském vydání bude mít Francie dva svazky, ve vydání českém bude Francie stažena do svazku jediného a to přímo autorem. A naopak Československo ve francouzském vydání má jen 80 stránek, pro české vydání však zpracuje De Martonne za české součinnosti samostatný díl Československa, jež obsáhne asi 250 stránek. Do velkých edicí aventinské naukové literatury počítám také Blahníkovy „Světové dějiny divadla“, ilustračně bohaté, a dosavadní tři sborníky „Nové české divadlo“, zachycující léta 1918 až 1929. Letos — koncem listopadu — vyjde další svazek, vyčerpávající léta 1930 až 1932.

V rozhovoru o Aventinu nemůže chybět otázka po výtvarnictví.

Výtvarnictví — vedle divadla a filmu — byla Musa, kterou jsem vždycky miloval a již jsem uplatňoval při každé příležitosti v našem nakladatelství. Aventinum pracovalo s řadou moderních grafiků: Brunnerem, Josefem Čapkem, Bendou, Šimou, Muzikou. Výtvarná úroveň našich edicí měla po této stránce jistě vliv na ostatní naše nakladatele. V tom ohledu jsem následoval příkladu Františka Borového, který byl první, kdo přibral grafiky k výrobě nejen bibliofilských, ale i užitkových knih. Vydali jsme řadu bibliofilských ilustrovaných knih, které znamenají pro historii krásné české knihy a ilustrované krásné knihy mnoho. První byla Špálova „Babička“, která způsobila veliké pobouření, potom Máchův „Máj“ s ilustracemi Zrzavého, potom „Kytice“ rovněž s kresbami Zrzavého, dále Kratochvílovy „Ohlasy písní českých“, Durychovy „Panenky“ od Šímy, který nakreslil také ilustrace k „Hamletovi“, ale ten vyjde, až se zlepší kupní možnosti. Ještě bych rád jmenoval Brunnerova „Krále Sobiáše“ a Gogolova „Revisora“ s kresbami Rady.

Vedle toho však sloužily výtvarnictví také monografie o moderních českých výtvarnících, „Musaion“ a revue téhož jména, publikace na naše poměry bohužel příliš exklusivní.

Něco o Aventinské mansardě a vašem novém knihkupectví.

Aventinská mansarda měla představovat francouzský typ intimního literárního salonu. Ale když bylo zařízeno naše nové, rozsahem v Praze největší moderní knihkupectví, instalované architektem Feuersteinem, byla mansarda změněna v kancelářskou místnost. V našem knihkupectví byl právě v těchto dnech otevřen výstavní salonek, kde zahajujeme, jak jste viděl, obrazy Běly Kašparové a chystáme výstavu E. Frinty a Fr. Pavelky.

O „Rozpravách Aventina“?

Byly založeny roku 1925 původně jako měsíčník, který měl informovat hlavně o edicích aventinských a kromě toho glosovat ostatní kulturní dění. Byl to první

typ tak zvaného „nakladatelského časopisu“, na nějž bylo hojně útočeno a jehož bylo stejně hojně následováno jako typu a příkladu. Časopis měl velký úspěch, hned rok na to, v 1926, byl změněn na čtrnáctideník a IV. ročník se změnil už v týdeník. „Rozpravy Aventina“ přestaly být nakladatelským časopisem a snaží se být nejvšestrannějším listem, informujícím o kulturním světě. Právě jsme zahájili VIII. ročník. Dnes jsou jediným časopisem, který otiskuje vedle informativních referátů i delší literární studie, essaye a rozhovory.

A „Filmové Studio?“

Jako „Musaion“, tak i „Studio“ byla záležitostí mého srdce. Neexistuje snad na světě filmový list tak reprezentativní, jako naše „Studio“. V poslední době, kdy krize zasáhla i filmový průmysl, nebylo možno časopis vydávat, protože byl bez inserce příliš nákladný, než aby se dal udržet. Bylo to mnoho na naše poměry. Počítám, že při nejbližší příležitosti budu „Studio“ vydávat dále.

Váš největší nakladatelský úspěch?

H. G. Wellse „Dějiny světa“ a vedle toho Standard Library, která se zavedla nad očekávání velmi brzo. Platí to zejména o cyklu „Sága rodu Forsytů“. Její druhá kniha vyšla teprve dvě léta po první knize, ale potom se její úspěch rychle stupňoval a dnes je to nejhybnější náš artikl. Velký úspěch jsou také knihy Sinclaira Lewise. V novém ročníku Standard Library vyjde v těchto dnech nový román Galsworthyho „Sestra“ a 25. ledna vyjde současně s originálem a deseti překlady nový román Sinclaira Lewise „Anna Wickersová“.

Četné přátele Aventina bude asi zvláště zajímat, uslyší-li od vás něco o krizi vašeho podniku.

Ta aventinská krize, s níž se přičiněním některých mých „přátel“, kteří najednou viděli vítanou příležitost vypořádati si se mnou své osobní a konkurenční účty, nadělalo tolik povyku, mohla zcela dobře zůstatí vnitřní záležitostí Aventina, právě tak, jako jí zůstala u firem jiných, kdyby nebylo bývalo v zájmu různých lidí zstuditi mne a můj podnik. Žil jsem řadu měsíců v nejhornější štanici, za níž moje nejsoukromější věci byly vláčeny blátem ulice. Byl jsem prohlášován za kulturního hochštaplera a žádná hrubost nebyla dost velká, aby jí nebylo proti mně použito. Měl jsem být radikálně odstaven a mnohým nepohodlné Aventinum odklizeno se světa. Nechci mluvití dnes o osobách, ale bylo to leckdy velmi trapné.

A co se vlastně stalo? Aventinum mělo ve skladě za třicet milionů knih. Mělo ovšem i své značné závazky, vzniklé z toho, že jsem se nikdy nebál podnikat věci, o nichž jsem byl přesvědčen, že stojí za to (třeba Flaubert), ačkoliv to byla mnohdy investice na dlouhou dobu. Kdyby nebylo zrovna před rokem došlo ke zhroucení anglické libry a nebyla tím zvýšena nervosa, ba způsobena panika na peněžním trhu, nebylo by ani Aventinum přišlo do krize. Aktiva Aventina, třeba jeho sklad byl bilancován nízkou cifrou, přesahovala jeho pasiva: nikdy jsme nebyli insolventní, v okamžiku všeobecného nárazu na můj podnik jsme se stali immobilními. A to byla situace, jež se bez jakéhokoliv vnějšího hluku postavila přes cestu nejedné firmě a ne pouze z našeho oboru. Bylo jí ovšem třeba řešit. Odmítal jsem zásadně každé řešení, jež by bylo znamenalo jakékoliv zkrácení

mých věřitelů. Nesrovnával jsem se svou lidskou a obchodní ctí vyrovnávati se jinak než na sto procent. Po několikaměsíčním zmatku, v němž jsem poznal, že je třeba spoléhati jen sám na sebe, v němž z mých přátel zbyla hrstka a ta ostatní většina se ke mně obrátila zády, považujíc mne za odbytou již veličinu — jsem se sjednotil se svými rozhodujícími kulturně i obchodně prozíravými věřiteli na řešení, které jim zajistilo, že jejich pohledávky budou úplně uhrazeny, že nepřijdou ani o haléř, takže celá ta záležitost bude v aventinské historii jen velmi poučnou epizodou, jejíž zdárné důsledky se teprve za čas ukáží. Jsem přesvědčen, že do konce roku 1933 bude stát Aventinum opět na místě, kde přestalo stát na podzim 1931, jenomže na základech tak pevných, jako nikdy před tím. Chci při té příležitosti zdůraznit, že nikdo mně nedal na tu t. zv. sanaci ani haléře, že mně nikdo také ani haléře nepůjčil, protože v té těžké době byla celá aventinská kultura odhádována jen za cenu papíru na balení a já považován za trosku, která je už par terre. V tom se ovšem moji „přátelé“ velmi zmýlili, protože věřím, že dokáží v životě ještě mnohem více než jsem dosud dokázal a že tíha oněch ošklivých měsíců byla pro mne vlastně znamenitou, třeba těžkou školou. Poznám, abych tak řekl, „pravdu“ lidí. A to stojí za mnoho.

Jaké jsou vaše osobní plány pro nejbližší budoucnost?

Opustím asi do půl druhého roku Prahu. To znamená, že opustím Aventinum. Mám je příliš rád, to je věrnost za věrnost — a chci vrchovatě naplnit jeho program a poslání. Asi do konce příštího roku vyžaduje Aventinum mé osobní přítomnosti. Pak, jsem přesvědčen, bude jeho situace taková, že se budu moci vzdáliti a do Prahy jen občasně dojíždět.

Za právě uplynulý rok těžkého pro mne osobního poškození a duševního strádání jsem byl čím dál tím pevněji rozhodnut zrealisovati svůj životní plán a dokázati maximum toho, co je možno dosíci v našem nakladatelském oboru. — Poslední čas jsem se velmi málo stýkal s českou společností. Zato jsem však našel několik skutečných přátel z ciziny, kteří mně pomohli navázati spojení, jež jsem potřeboval.

Získal jsem pro svůj projekt založiti v Paříži velké světové nakladatelství aktivní zájem značného francouzského a švýcarského kapitálu, za jehož pomoci a součinnosti uskutečním v r. 1934 podnik, který bude jistě hrát svou roli: bude míti expositury v několika světových městech a bude vydávat knihy současně anglicky, česky, francouzsky, německy a španělsky. Později chci tuto činnost rozšířiti i na Itálii, Polsko, státy severské a Japonsko.

Jste první, komu prozrazuji tento projekt, který právě v posledních dnech se stal definitivem. Nemusím při tom ani říkat, že jeho realizace bude pro mne velkým zadostiučiněním a že mně dá možnosti, o jakých se mně dosud ani nezdálo.

Systém, jakým bude toto nové světové nakladatelství vydávati a uplatňovati své knihy, bude odlišný od dosavadního. Chci však zdůraznit, že i ono bude počítat s knihkupci, mezi nimiž právě dobrá literatura, jíž slouží Aventinum a jíž bude sloužit i onen nový podnik, našla řadu dobrých přátel a spolupracovníků. Chtěl bych na tomto místě podotknout, že jsou v ČSR. knihkupci, a je jich již slušná řada, kteří se dovedou postavit plnou vahou za kvalitní knihu a že Aventinum,

právě ve své těžké době, se mohlo opřít o jejich spolehlivost. To jim nikdy nezapomenu a doufám, že i to budoucí světové nakladatelství, v jehož čele budu stát, najde k nim dobře upravenou cestu.

Proč nepřistoupíte hned k uskutečnění tohoto velkého projektu?

Již výše jsem se zmínil, že moje přítomná součinnost je pro Aventinum nepostradatelná ještě nejméně rok. Dříve než začnu něco jiného, chci mít postaveno Aventinum na betonu. A pak do konce roku 1933 bude, doufám, vyjasněna i světová hospodářská situace, takže bude možno přikročit k realizaci podniku tak rozsáhlého a dalekosáhlého za mnohem jistějších předpokladů, než by tomu bylo letos.

Ke konci mně pak dovozte, abych těm, kteří, přečtouce druhou část tohoto interviu, mne odhadnou za neopravitelného fantasty, vzkázal touto cestou následující: Jenom ze zanícené fantasie a neobjácné odvahy vědět, co chci a mít vůli dosáhnout, co chci, se rodí velké věci, třeba se jim nastavily v cestu i hory překážek. Bylo mně tyto dny pětatřicet let. Mám tedy, doufám, ještě řadu let před sebou, abych se mohl stát tím, kým chci já a ne tím, kým by mne toužili mítí leckteří jiní.

Dr. F. K.

dopisy

Pracující manželky

Vážená redakce!

V článku „Přítomnosti“ ze dne 5. října „Vedlejší zaměstnání“ považuje se za křiklavý případ, když vyšší státní úředníci mají ženy, které pracují ve státních úřadech nebo v soukromém podniku.

Domnívám se, že je naopak křiklavým případem, když se pojednává o zaměstnání ve státní službě tak, jako by to byla sociální podpora, poskytovaná vyvolencům, a nikoli tak, jak to ve skutečnosti je: že tu jde o honorování práce, při čemž musí být vedlejší, pracuje-li ve státním podniku a v jakékoli kategorii muž a žena, nebo, jak tomu zase jindy bývá, otec a dcera, bratr a sestra nebo také otec a syn. A to i tehdy, když by muž a žena oba byli konceptními úředníky ve vyšší hodnostní třídě a tedy s vyšším platem. Vzdělání a dosažení místa, které tomuto vzdělání odpovídá, jest dnes věnem, které si mnohá žena přináší do manželství v této formě, místo aby byla vybavena hotovými penězi nebo činžákem v Praze či statkem na venkově. A jestliže státní úředníci, kteří si vzali leckdy velmi bohaté dědičky (znám vyššího politického úředníka, který vyženil skoro milion Kč) nejsou znepokojováni čas od času příslibem vyhazovu, i když je evidentní, že by v případě výše citovaném mohla dotyčná rodina velmi dobře žít z ženina věna a z odbytého, které by jejímu manželovi bylo přiznáno po propuštění ze státní služby, jelikož je to rodina výborně situovaná, nechápu, proč mají být vdané státní zaměstnankyně každou chvíli znepokojovány pověstmi, že

budou propuštěny, protože měly to neštěstí, že si vzaly státního úředníka nebo učitele a nikoli příslušníka jiného stavu.

Kdyby měly být propuštěny ze zaměstnání byt i jen ty státní zaměstnankyně, které mají muže ve vyšších kategoriích ve státní službě činné, pak by se musilo současně přikročit k tomu, aby byla zbavena svého diplomu zubní lékařka, která si vzala továrníka, dětská lékařka, která má za manžela advokáta s velmi dobrou kanceláří, musilo by se zakázat provozování jejich živností modistce, která si vzala policejního komisáře a majitelce exklusivního modelového domu, která je vedle toho ženou notáře a o níž se ví, že její podnik vynáší ještě více než podnik jejího muže, ač notáři nepatří mezi chudáky.

Pak by bylo třeba vůbec práci a pracovní důchod racionovat pro všechny, tedy, musilo by se zakázat selce, aby pracovala na svém statku, když by ten statek uživil služku, musilo by se zakázat manželkám obchodníků, aby obstarávaly v závodě svého manžela funkci pokladní nebo prodavačky. V Praze na jedné z hlavních tříd je obchod, ve kterém pracuje vedle majitele nejen jeho žena, ale také jeho matka a jeho sestra. Hle, kolik míst by se získalo pro nezaměstnané!

Ovšem, že pak by se musilo jít ještě dále, a továrník, obchodník, živnostník, velkostatkář nebo i zbytkář, jimž jejich živnost již vynesla dosti, aby mohli se jí vzdát a žít s rodinou ze svého jmění na té výši, jaká musí stačit i dobře situovanému státnímu zaměstnanci, jehož žena také pracuje, musili by se bez náhrady vzdát svého podniku a pustit na své místo někoho jiného, aby zase ten si pomohl. Toto vše, jakkoli absurdně to vypadá, není absurdnější než stálé poukazy na vdané státní zaměstnankyně. Už by se těm ženám konečně mohl popřát pokoj a klid, jehož potřebují ke své práci!

Míla Grimmichová.

nové knihy

„Pisně sirotků“ od Emila B. Gocara. Autor je jednou z těch válečných obětí, jimž otec padl v bitevním poli a matka pod tíhou životního břemena skonala. Kniha má 64 stran, je velmi vkusně upravena, stojí Kč 10.— a má ji v komisi vydavatelstvo časopisu „Sbratření“ (Pavla moudrá), Praha X. 526.

„Barva krve“. Román. Napsala Helena Malířová. (184 strany, cena 20 Kč). Vystupuje tu dnešním čtenářstvem z minulosti skoro již zapomenutá druhá polovina století 19. ve všech barvách dobových, politických i sociálních. Oživuje tu české prostředí — nepatrný kruh společenský, ale planoucí vysokým ohněm vlasteneckého a revolučního odboje, jak jej zažehl rok 48. a jak se udržoval v chudých a středních vrstvách. Autorka kreslí v zhuštěných kapitolách osudy rodiny, společenské třídy i národa, staré i nové formy manželství. Román „Barva krve“ vyšel jako třetí svazek knihovny „Plamen“, kterou vydává nakladatelství „Mladé proudy“ v Praze XII., Moravská 28.

různé

Pěstění vlasů patří k tělesné kultuře. O významu zdravého vlasu pro celkový tělesný stav a o účelném a správném jeho pěstění dočtete se v přiloženém spisu o biologickém vlasovém toniku „Trilysin“.

Velký výběr

plnicích per

(Parker, Wagner, Waterman, Astoria, Mont Blanc atd.),

crayonů, zápisníků, soenecken a pod. psacích souprav a podložek; aktovek a jiných nepostradatelných pomůcek kanc. i technických má na skladě:

K. Wagner. Brno-Česká 16.

nové knihy

Stanislav K. Neumann:

Veliký táborák*)

Kytary plesají a harmonika pláče. Chceme být veselí, pokud to dovedeme, otroci panského města, v době, kdy nic není na svém místě, a chudý člověk, lezoucí jako hlemýžď ulicemi, neví, kdy ho rozšlápne lhostejná bota panská. Chceme být veselí. Proč bychom nebyli veselí? Řezníci, uzenáři, drubežníci mají napéchané krámy, lahůdkáři na všech třídách stávají ve výkladních skříních a na pultech skvostné pyramidy z paštík, sýrů a konserv, z pamlsků celého světa, a my měli k večeři vuřty s chlebem, opečené na táboráku. Proč bychom nebyli veselí? Jasně skříne a výklady, celé domy skleněné jsou plny prádla, šatů a toalet, bot a střevičů, klobouků, látek, které splývají vodopádem zladěných barev, a my se sešli jako pestrá karavana, propuštěná z cirků, v hadrech, sebraných po všech koutech. Proč bychom nebyli veselí? Šperky ze zlata, platiny, brilantů a perel aparují se za skleněnými tabulemi klenotníků a na cizopasných klisnách buržoasie, tisíce rodin by byly rády, kdyby za jeden ten skvost mohly žít celý rok, a my kupujeme své milence skleněné korále a jablonecké prstýnky svému miláčkově, aby jich ani zastavit nemohli, my pracující. Proč bychom nebyli veselí? Příroda rodí a plodí, stroje vyrábějí, dělníci riskují život, a nepřetržitý proud všeho, čeho lidé potřebují a nač mají laskominy, valí se a tvoří jezera zboží. Ale kordony obušků a bodáků jej strážejí, aby nikdo si nebral z něho bez peněz. A na hromadách peněz leží těžce sít masných ruk a propouští jen maličké pramenky, které, ubíhající, rozdělují se a tenčí do nekonečna, a k tisícům nedojde nic. Proč bychom nebyli veselí?

Kytary plesají a harmonika pláče. Chceme být veselí. Proč bychom nebyli veselí? Na východě vzplanul veliký táborák proletářů. Do tmavé noci vyhoupla se rudá luna, a všichni psi jako na povel počali výt. Zbledli akcionáři, bankéři a správní radové. Zbledli průmysloví magnáti a statkáři. Zbledli kněží a domácí páni. Zbledli vůdcové lidu a odboroví tajemníci. Zbledli cizopasníci. Jejich legální manželky se rozkatily, a dívky dělaly sviňské vtípy na Lenina a Trockého. Plechové držky všech národů protestovaly s parlamentární tribuny, ministrům chvěly se hlas rozhořčením, a stoprocentní vlastenci měli pění vztekliny kolem huby. Mezinárodní smečka podlých chlapů blila lži a nadávky. Dobrodruzi shrabovali kapitalistické miliony na intervenci. Všechno marno. Zkrotli. Lezou ke kříži. Lasciate ogni speranza. Pobíjeli jste nás po tisících, mrzačili jste nás po tisících, za trochu mouky svlékali jste nás do naha, jsme pomstěni. Světová válka vám nepomohla. Dusíte se krví a mamonem. A veliký táborák plápolá nad zlobou, s kterou se navzájem požíváte. Proč bychom nebyli veselí. Miliony kladiv buší o závod v kovárně, kde proletariát formuje znova svět. Bez vás. Proti vám. A my jsme mladí. Z práce pro vás půjdeme do práce, která je nejvyšší etí. Nemůžeme nic ztratit. I kdyby nás karabáč nutnosti honil a bída kůrkami nás krmila, budeme pracovat pro dějiny a lidstvo, nikoli pro zloděje, kteří dělají veřejné mínění, nikoli pro lupiče, kteří vládnou bankami, nikoli pro vrahy, kteří zachraňují váš pořádek. To nám stačí. Jsme lidé prostí, život nás nerozmažlil, nezvykli jsme pohodě a míru, nemáme iluse snů ani sny básníků, budeme koutit železo, dokud bude žhavé . . . Proč bychom nebyli veselí?

Kytary plesají a harmonika pláče. Fando, Nando, Mary, Barčo, Kity, holky do kola.

Na tvrdé podlaze na dlani hospody otáčí se několik pártů. Kytary plesají a chlapeč zpívají.

Holka v pumpkách, kudrnatá,
pojď,
naše bída není svatá,
vypadá jak loď.
Houpá se to, houpá s námi,
držíme se nad vlnami,
holka v pumpkách, pojď.

Když se člověk v kole točí,
hou,
vidí jen ty tvoje oči
mlhou červenou.
Zapomene na své rány,
však se houpá svět i s pány,
houpá, houpá, hou.

*) Vyňato z právě vyšlé knihy „Zlatý oblak“.

Kamarádi, ještě jednou
hrát.
Paďouři už také blednou,
nač se ještě bát?
Velký táborák chyt' v dáli,
každému už chvilku hráli,
nám teď budou hrát.

Přimáčkní se ke mně, ty má,
všim,
Ať to zebe nebo hřímá,
radost není dým.
V neděli se chceme smát,
v pondělí zas chcem' se rvátí
se všemi a všim.

Hospoda dýchá těžce otevřenými okny do večera, a hlomoz hrdel a nástrojů, nohou a nádobí přetéká do ztichlé krajiny poříční. Jedné myslí je veselici se zástup, a šenkýř roznáší nápoje jako kamarád. Venku zasupěl vlak z hlavního města. Za hodinu vstane většina a odjede opačným směrem. Jen několik prázdninových usedlíků z osad zůstane snad ještě chvilku.

Vešel nový host. Starý host. Většina ho zná. Ahoj. Vysoký, snědý mladík v kamaších a lodenových hadrech. Vrátil se z města do boudy, z jakési schůzky; má dovolenou na září. Ještě se vtláčil za jeden stůl mezi kamarády. Pak jako by udeřilo:

Zase střelili do dělníků.

Neviditelný balvan zalehl na několik vteřin všechny hlasy a pohyby. Pak rojem přidušeně rozhučela se hospoda v jiné, nízké poloze. Kolem příchozího tvoří se překotný hlouček. Tryskají výkřiky.

Kde?
Proč?
Sedm mrtvých?
To jde ráz na ráz.
Olověný chleba nezaměstnaným.
Tak si nepomohou.
Tak se nezachrání.
Paďouři chtějí krev.
Banky.

Zbytkaři.
Aby se ukázali zahraničním věřitelům.
Padla rána z davu, že jo.
To budou zas úvodníky.
Krokodýlí slzy.
Plechová držka promluví proti reakci z leva.
A Pepek, kandidát křesla.
Zbabělci nadávají zbabělců.
Zrádci.
Správní radové.
Ať žije veliký táborák.
Proletariát.

A mezi tím nadávky, krutá slova, krvavé vtípy. Již vzhůru, psanci této země . . . Internacionála.

Všichni stojí. Všichni zpívají.
Také Marion a Silva zpívají. Marion planou oči jako černé hvězdy.

Když pěšinou podle kolejí šli na nádraží, kdosi brnkal ještě ve tmě na kytaru, Silva se bavila s jakousi novou známostí, a dobrý tramp Frejka, který šel s Marion, zeptal se jí náhle: Co dělá Jindra?

Nevím. Je asi v osadě.
Tichošlápku. Vždyť to všichni vědí, že spolu chodíte.
A zajímá tě to?
Upřímně řečeno, Marion, zajímá. Mám vás oba rád. Což je to něco zlého?

Není. Ale mluvit o tom netřeba. Jindra studuje. Chce psát knihy. Sekne s malováním.
Proč jen také něco neumím.
Už se.
Neumím to ještě. Snad to nedovedu nikdy. Budu raději kopat pařezy a pomáhat na poli.
Opravdu chceš na venkov?
Opravdu.

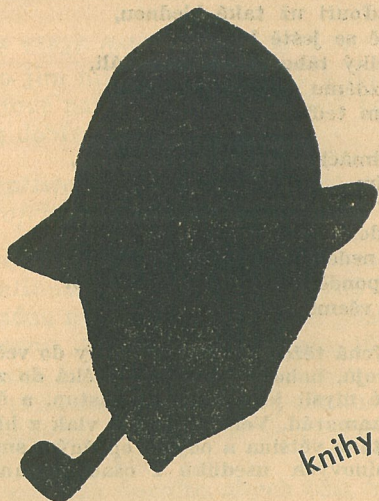
Marion se odmlčela a uvažovala, zdali by dovedla žít na venku stále. Asi nikoli. Ještě chce mnoho vidět, slyšet. Takhle jezdit po světě, to ano, do teplých končin. A pak si vzpomněla na Gartenlaube, a v chladnoucím údolí bylo jí náhle smutno. Zamrazilo ji také. Jako obyčejně, když vypila sklenku vína nebo se rozčilila. Jinak byla spokojená s touto nedělí. Nebyla obyčejná.

známá

tvář

autora

knihy

lesů, vod a strání oživne znovu
v prvním jeho románu nazvaném

ZLATÝ OBLAK

čerpaném z ovzduší trampských táborů
a pražské umělecké společnosti

stran 300, brož. Kč 39,-, váz. Kč 49,-, s obálkou k. teige
a čtyřmi obrázky a. hoffmeistera koupíte u knihkupců a
v nakladatelství fy **fr. borový, praha II. národní 18**

H2e

bude

se Vám zdáti, že
ve Vašem útulném bytě
se shromáždili umělci
z celého světa. Tak věr-
ně reprodukuje nový 3-
lampový radiopřístroj Ti-
tan 333 za Kč 1790,-.

PRODEJNY

Praha II., Pal. Riunione. Tel. 23167
Brno, Běhounská 22. Tel. 98202
Bratislava, Štúrova 9a, Tel. 3002

TITAN

PRO MALÉ I VELKÉ DĚTI

NAPSAL

JOSEF ČAPEK

pohádkovou zpěvohru o dvou dějstvích pod názvem

DOBŘE TO DOPADLO

čili **Thlusty pradědeček, loupežníci a detektivové** a nakreslil na obálce knihy úpravu scény a návrhy
kostymů jednotlivých postav. Hra bude provedena na scéně

NÁRODNÍHO DIVADLA

s hudbou prof. Jar. Kříčky. Stran 76. Brož. Kč 10,-, váz. Kč 20,-

Vydání na ručním holandu, karton. a autorem
podepsáno Kč 20,-

U KNIHKUPCŮ A V NAKLADATELSTVÍ Fy

FR. BOROVÝ, PRAHA II.

NÁRODNÍ 18